

Liite 3 Kirjalliset lausunnot, täydentävä HE 313/2022: DSM-direktiivi

Vastine täydentävästä hallituksen esityksestä HE 313/2022 vp annetuista kirjallisista lausunnoista

Sisällys

1. Johdanto	2
Lausunnonantajat:	3
2. Lausunnot	5
Yleistä	5
Yksittäisiä ehdotettuja säännöksiä koskevat lausunnot.....	6
13 b § Teosten kappaleiden valmistaminen tekstin- ja tiedonlouhintaa varten	6
14 a § Teosten käyttäminen opetuksen havainnollistamiseen (täydentää 14 §:ää).....	12
6 a luku	20
55 c § Palveluntarjoajan vastuu ja vastuuvapaus	22
55 e § Teosten laillinen käyttö palvelussa	23
55 f § Toimenpiteet laillisen käytön varmistamiseksi	24

1. Johdanto

Vastineessa käsitellään erikseen täydentävästä hallituksen esityksestä (HE 313/2022 vp) annetut lausunnot, siltä osin kuin ne liittyvät siinä ehdotettuihin muutoksiin alkuperäisen hallituksen esityksen (HE 43/2022 vp) tiettyihin pykäliin. Nämä pykälät ovat 13 b §, 14 a §, 19 a §, 55 e § ja 55 f §. Täydentävässä hallituksen esityksessä ei ehdotettu tehtäväksi muutoksia verkkolähetysdirektiivin voimaansaattamista koskeviin lainmuutos-ehdotuksiin (25 h §, 25 m §, 50 f § ja 64 d §). Kirjallisiin lausuntoihin sisältyi kuitenkin lukuisia näitä pykälää koskevia lausuntoja. Näiden lausuntojen pääkohdat on kerätty alkuperäistä esitystä koskevan vastineen verkkolähetysdirektiiviä käsittelevään vastineeseen (Liite 4).

Muita direktiivin (EU) 2019/790 täytäntöönpanoon liittyviä säännösehdotuksia koskevien lausuntojen vastineet löytyvät täydennettynä alkuperäistä esitystä (HE 43/2022) koskevasta vastineesta (Liite 1), sikäli kuin jokin uusi näkökohta on nostettu uudemmissa lausunnoissa esiin. Lausunnot käsitellään pykäläjärjestyksessä, jolloin useiden lausunnonantajien samaa asiaa koskevat huomiot on käsitelty yhdessä.

Koska lausunnot ovat pitkiä, on niistä esitetty tässä vain pääkohdat. Vastinetta voi siis tarpeen mukaan lukea rinnakkain lausuntojen kanssa.

Lausunnonantajat:

Professorit

Professori Tuomas Mylly,
Turun yliopisto ja johtaja,
IPR University Center 11.1.2023
Professori Marcus Norrgård 10.1.2023
Professori Tuomas Ojanen 11.1.2023
Professori Janne Salminen 11.1.2023

Tekijänoikeusjärjestöt

Audiovisual Producers Finland – APFI 12.12.2022
Gramex - Äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö ry
13.12.2022
Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry,
Sanasto rf (Sanasto) 8.12.2022
Tekijänoikeusjärjestö Kopiosto ry 9.12.2022
Säveltäjain Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
(Teosto) 9.12.2022
Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys
Kuvasto ry 12.12.2022

Tekijät

Suomen kirjailijaliitto 9.1.2022
Suomen muusikkojen liitto 8.1.2023

Muut ammattiliitot

Luovan työn tekijät ja yrittäjät - Luovat ry (Lyhty)
8.12.2022 ja 20.1.2023
Neogames Finland ry 21.12.2022

Kustantajat ja tuottajat

Suomen kustannusyhdistys,
Suomen tiedetoimittajain liitto,
Suomen tiedekustantajien liitto ja
Suomen tietokirjailijat 14.12.2022

Kirjastot, arkistot ja museot (KAM)

Kansalliskirjasto 9.12.2022
KAM-juridiikkaryhmä 16.12.2022
Museovirasto 15.12.2022

Opetusalan järjestöt

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
8.12.2022
Suomen konservatorioliitto ry ja Sivistystyönantajat
ry 8.12.2023
Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Fin-
lands universitetsrektorers råd UNIFI rf (Unifi)
24.11.2022 ja 10.1.2023

Media-alan järjestöt ja yritykset

Medialiitto ry 12.12.2022
Google Oyj 10.1.2022
MTV Oy 8.12.2022
Sanoma Media Finland Oy (Sanoma) 10.1.2022
Uutismedian liitto ry 5.1.2023

Muut

Electronic Frontier Finland – Effi ry 21.12.2022
Keskuskauppakamari 13.12.2022 TTVK 20.12.2022

2. Lausunnot

Yleistä

Professori Ojanen 11.1.2023

Totean yleisarvionani täydentävästä esityksestä, että se kehittää eri perusoikeuksien välistä tasapainoa parempaan suuntaan verrattuna alkuperäisessä esityksessä ehdotettuun sääntelyyn.

Samoin voidaan yhtyä esityksen näkemykseen siitä, että säännösten soveltaminen ja mahdollisen tarkemman sääntelyn tarve jää riippumaan EU-tasolla syntyvästä harmonisoivasta oikeuskäytännöstä ja myöhemmistä komission mahdollisista 17 artiklan 4 kohtaa koskevista täydentävistä ohjeistuksista.

Professori Norrgård 10.1.2023

Kokonaisuutena muutetun HE:n tekijänoikeuslain 6 a luku on arvioni mukaan toimiva eri perusoikeudet riittävästi huomioon ottava kokonaisuus, joka panee täytäntöön DSM-direktiivin EU-oikeuden edellyttämällä tavalla. Kannatan muutetun HE:n hyväksymistä tekijänoikeuslain 6 a luvun osalta sellaisenaan.

Muiden säännösten (13 b §, 14 a § ja 19 a §) osalta kannatan säännöksiä siten kuin ne on esitetty ja perusteltu muutetussa HE:ssä. Muutetut säännökset selkeyttävät oikeuksien välistä tasapainoa. Kokonaisuutenakin lakipaketti panee täytäntöön DSM-direktiivin edellytetyllä tavalla.

Professori Salminen 11.1.2023

Tämän asian yhteydessä perustuslakivaliokunta (PeVL 58/2022 vp) on kiinnittänyt huomiota siihen, että esityksessä ei ole kaikilta osin ”riittävästi arvioitu direktiivien jättämisen liikkumavaran käyttöä perus- ja ihmisoikeuksien kannalta”. Täydentävän esityksen keskeisin syy on ollut perustuslakivaliokunnan HE 43/2022 vp osalta antama kriittinen lausunto (PeVL 58/2022 vp). Yleisarvionani käsillä olevan täydentävän hallituksen osalta on, että siinä on pyritty vastaamaan tärkeään osaan perustuslakivaliokunnan osoittamista perustulaisista ongelmakohdista. Täydentävän esityksen johdosta ehdotus olisi alustavan käsitykseni mukaan muuttunut paremmin perustuslain vaatimuksia vastaavaksi. Ainakin osin täydentävän esityksen ratkaisumallit perustuslainmukaisuuden arvioinnissa havaittuihin ongelmakohhtiin ovat suhteellisen niukkoja ja minimalistisia, mikä saattaa muodostua myös valtiosääntöoikeudelliseksi ongelmaksi. Osin tämä liittyy problematiikkaan siitä, miten ja missä kyseistä sääntelyä tullaan jatkossa soveltamaan. Käsitykseni mukaan hallituksen esityksessä olisi erityisesti voitu hyödyntää intensiivisemmin Euroopan unionin tuomioistuimen asiaan liittyvää ratkaisua: se on antanut nyt käsillä olevassa ehdotuksessa implementoitavaa DSM-direktiiviä koskevassa kumoamaiskanneratkaisussaan C-401/19, Puolan tasavalta vastaan Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto tuomion 26.4.2022, joka olisi ollut mielestäni tehokkaammin hyödynnettävissä ehdotuksen laatimisessa ja myös nimenomaisia säännöksiä muotoiltaessa.

Käsitykseni mukaan myös sivistysvaliokunnan kannalta mietintövaliokuntana tällä on merkitystä esimerkiksi pohdittaessa sitä, millaisessa tilassa hallituksen esitys liikkuu ja myös pohdittaessa miten Euroopan unionin oikeudesta johtuvia velvoitteita pannaan lainsäädännössä täytäntöön ja mitä tehdään ja miten sen lisäksi. Omasta mielestäni nyt tehty täydentävä esitys ei täysin korjaa tätä puutetta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja katsoo, että esitetyt korjaukset alkuperäiseen hallituksen esitykseen ovat oikeansuuntaisia, vaikkakin minimalistisia. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että enempää kansallista liikkumavaraa ei direktiivissä ole. Muutoksilla saatiin kuitenkin aikaan ne korjaavat liikkeet, joita perustuslakivaliokunta edellytti. Direktiivin tavoite on harmonisoida uusi vastuujärjestelmä, jonka olisi toimittava samalla tavalla koko EU:n sisämarkkinoilla. Tämä merkitsee sitä, että yhdessä maassa ei voitaisi tehdä laissa poikkeamia, sillä se johtaisi kansalaisten aseman vääristymiseen EU:n turvaamien perusoikeuksien kannalta.

Hallituksen esityksiin ei ole olemassa Suomessa omaa erillistä prosessia EU:n lainsäädännön täytäntöönpanoa varten. Kaikki lainvalmisteluhankkeet eivät perustu kansallisiin aloitteisiin, vaan joskus EU:n jäsenmaana on tyydyttävä sääntelyyn, joka ei vastaa kaikilta osin kansallisia intressejä. Lainsäätämisprosessi ei ota huomioon sitä, että direktiivit ovat sitovilta osiltaan jo Suomen hyväksymiä. Vastaavuustaulukoita ei vaadita lisättäväksi hallituksen esitykseen, vaikka tämä helpottaisi merkittäväällä tavalla erottelemaan direktiivin salliman kansallisen liikkumavaran. Kansallisen liikkumavaran puitteissa jäsenvaltiossa voidaan tehdä valintoja, joiden vaikutusarvioinnit ja perusoikeuspunninnat on tehtävä huolella ennen lakien hyväksymistä. Loppuvastineen jaksosta 1.1. kappaleesta löytyy DSM-direktiiviä koskeva vastaavuustaulukko hallituksen esityksen ehdotuksista ja niitä vastaavista direktiivien artikloista. Siihen on myös merkitty, mihin säännöksiin liittyy kansallista liikkumavaraa (vihreällä).

Lausunnot pykäläjärjestyksessä

13 b § Teosten kappaleiden valmistaminen tekstin- ja tiedonloughintaa varten

Professori Ojanen 11.1.2023

Täydentävässä esityksessä ehdotettava sääntely vaikuttaisi toteuttavan perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 58/2022 vp esitetyistä ponsista seuraavat vähimmäisvaatimukset siltä osin kuin on kyse tekstin- ja tiedonloughinnasta (13 b §)

Professori Mylly 11.1.2023

Tekstin- ja tiedonloughintaa koskevaa poikkeusta on onnistuttu parantamaan siihen suuntaan, johon perustuslakivaliokunta edellytti sitä vietävän, eli paremmin tutkimuksellisia oikeuksia huomioivaksi.

Ehdotetun 13 b § 2 momentin sanamuoto rajaa [lisäksi] tieteellisen tutkimuksen tiedonloughinnan oikeuden vain tutkimusorganisaatioihin. Tutkijat luonnollisina henkilöinä sekä muut organisaatiot on tällöin rajattu poikkeuksen ulkopuolelle. Perustelujen mukaan (s. 78): 'Säännöksellä turvataan se, että tutkimusorganisaatioilla ja kulttuuriperintölaitoksilla ja niiden tutkijoilla on mahdollisuus suorittaa tekstin- ja tiedonloughintaa -

Suomessa perustuslaki takaa tieteen vapauden, eikä meillä tieteellisen tutkimuksen tekeminen ole aikaisemmin vaatinut tutkimusorganisaation hyväksyntää tai sen edustajana toimimista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Hallituksen esityksen (HE 43/2022) kirjallisiin lausuntoihin sisältyy vastine, jossa tähän huomioon on jo vastattu. Direktiivin johdantokappale 11 lähtökohtaisesti auttaa lausunnossa mainitun kaltaisessa tilanteessa tulkintaa: *"tutkimusorganisaatioiden olisi myös oltava*

oikeutettuja tällaiseen poikkeukseen silloin, kun niiden tutkimustoimintaa harjoitetaan julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuden puitteissa.” Ehdotettu 13 b §:n 2 momentti mahdollistaa yksiselitteisesti mainittujen instituutioiden toimesta tapahtuvan tiedonlouhinnan tieteellistä tutkimusta varten. Ainoa velvoite on, että kappaleet ovat asianmukaisesti vain tieteelliseen tutkimukseen oikeutettujen saatavilla. Hyväksyntää ei siis tarvita.

Tutkimusverkostoissa tehty tieteellinen tutkimus voi tapahtua direktiivissä tarkoitettulla tavalla ”tutkimusorganisaatiossa tai kulttuuriperintölaitoksessa” tai muulla tavalla, sillä verkostollisen tutkimuksen tosiasiallinen järjestäminen voi tapahtua monin eri tavoin. Kaikkea verkostotutkimusta ei voida pitää tutkimusorganisaatiossa tai kulttuuriperintölaitoksessa tapahtuvana. Kuten lain soveltamisessa yleensäkin, jotkut epäselvät tai rajatapaukset joudutaan ratkomaan tapauskohtaisesti, kun taas osa on alun alkaen hyvin selkeitä kyllä- tai ei-tapauksia.

Direktiivissä puhutaan ”*tutkimusorganisaatioista*”. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on kannustettava oikeudenhaltijoita sekä tutkimusorganisaatioita ja kulttuuriperintölaitoksia määrittelemään 2 kohdassa tarkoitettua velvoitteen ja 3 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden soveltamista koskevia yhteisesti sovittuja parhaita käytäntöjä. Tällaisia käytäntöjä tarvitaan saatavuuden varmistamisen riittävän laajalle (kuitenkin rajatulle) määrälle, ja tähän on viitattu myös pykälän perusteluissa. **Tarvetta muutokselle ei opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan ole.**

Sanasto 8.12.2022, Kopiosto 9.12.2022

Tiedonlouhintaa koskeva rajoitussäännös on oikeasuhtainen ja direktiivin mukainen. Sivistysvaliokunnan mietinnössä on kuitenkin tärkeää linjata, että säilyttämisosoikeus myöhempää tieteellistä tutkimusta varten koskee ainoastaan rajoitussäännöksen mukaan tekstin- ja tiedonlouhintaa varten valmistettuja kappaleita ja niitä tulee säilyttää vain **asianmukaista suojaustasoa käyttäen** siihen oikeutettujen saatavilla. Mietinnössä olisi korostettava asianmukaista suojaustasoa ja sitä, että käytäntösäännöistä tulee sopia yhdessä tutkimusorganisaatioiden ja teosten käyttäjien edustajien kanssa.

TekL 13 b §:n 2 momentin viimeistä virkettä sekä **14 a §:n 2 momenttia** tulee täsmentää siten, että niissä todetaan, että sopimusehdot, jotka rajoittavat teosten käyttöoikeutta tämän momentin/pykälän mukaisesti, ovat täytäntöönpanokelvottomia.

TekL 13 b §:n 2 momentin viimeinen lause olisi aiheellista täsmentää. Hallituksen esityksessä oleva teksti, jossa todetaan ”siitä, mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei voida poiketa sopimuksella”, voidaan ymmärtää myös niin, että ei voitaisi sopia rajoitussäännöstä laajempia käyttöoikeuksia. *Teksti on syytä kirjoittaa muotoon: ”Sopimusehdot, jotka rajoittavat teosten käyttöoikeutta tämän momentin mukaisesti, ovat täytäntöönpanokelvottomia.”* Tämä on hallituksen esityksen mukaan kyseisen lakikohdan tarkoitus (HE 43/2022, s. 79).

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Hallituksen esityksessä kyseinen muotoilu on valittu siksi, että se vastaa rajoitussäännösten aiempaa muotoilua tekijänoikeuslaissa. Nämä säännökset ovat aina koskeneet vain kyseisen rajoitussäännöksen soveltamisen rajoittamista sopimuksella. **Säännös ei estä sopimuksen tekemistä laajemmasta käytöstä, eikä siten ole tarvetta muuttaa hallituksen esitystä.**

Direktiivin edellytys on, että myös tekstin- ja tiedonlouhinnassa tutkijalla tulee olla aineistoon **laillinen pääsy**. Tätä laillisen lähteen vaatimusta – eli TekL 11 §:n 5 momentin soveltumista myös teoskappaleen valmistamiseen 13 b §:n nojalla – ei voida poistaa. Laillinen pääsy sisältää sekä tilaukseen tai muuhun sopimukseen perustuvan aineiston, että myös verkossa vapaasti saatavilla olevan sisällön, esimerkiksi ns. *open access* aineistot.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja katsoo aivan oikein, että laillisen pääsyn vaatimus vahvistaa, että rajoitussäännöksen mukaisen käytön tulee kuulua 11 §:n soveltamisen piiriin ja että se edellyttää laillista lähdettä. **Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, ettei viittausta 13 b §:ään ei voida sisällyttää 11 §:n 5 momenttiin**, jossa säädetään nimenomaisesti poikkeuksia tästä pääsäännöstä tiettyjä tilanteita varten.

Museovirasto 15.12.2022

Pidämme myönteisenä sitä, että perustusvaliokunta on lausunnossaan laista tekijänoikeuslain muuttamiseksi (58/2022 vp.) painottanut tieteen, taiteen ja opetuksen vapautteen liittyvien näkökohtien huomioimista. Kannatamme valiokunnan ehdotusta, jonka mukaan tutkimuslaitosten ja kulttuuriperintölaitosten mahdollisuuksia säilyttää tekstin- ja tiedonlouhinnan tuloksena syntyneitä aineistoja tulisi laajentaa (13 b § 2 mom.).

Kansalliskirjasto 9.12.2022

Kannatamme valiokunnan ehdotusta, jonka mukaan tutkimuslaitosten ja kulttuuriperintölaitosten mahdollisuuksia säilyttää tekstin- ja tiedonlouhinnan tuloksena syntyneitä aineistoja tulisi laajentaa (13b§ 2. mom.). Lakiin on kuitenkin edelleen jäämässä säännös (16b§), joka rajoittaa Kansalliskirjaston mahdollisuuksia välittää kulttuuriaineistolain nojalla luovutettua ns. vapaakappale-aineistoa sekä sulkee pois mahdollisuuden valmistaa siitä kappaleita. Lakiin sisältyisi siis kaksi säännöstä, joista toinen (eli nyt esitetty 13b§) sallisi kappaleen valmistamisen tieteellistä tutkimusta varten ja toinen (16b§) nimenomaan sulkisi mahdollisuuden pois.

Tämä luo epävarmuutta siitä, miten uusia säännöksiä tulisi soveltaa. Kansalliskirjasto käyttää kuitenkin verkkoaineistonsa kartuttamiseen vuosittain paljon resursseja, ja aineisto on tutkimukselle ensiarvoisen tärkeää. Kulttuuriaineistolain mukainen tarkoitus aineiston tutkimuskäytöstä toteutuu vain marginaalisesti, jos aineiston käyttö rajautuu vain perinteiseen lähilukuun ja tulkintaan ja koneellisen analyysin mahdollisuus suljetaan pois.

Kansalliskirjasto toivoo, että sivistysvaliokunta selkeyttäisi mietinnössään oikeustilannetta tältä osin. Myös kulttuuriaineistolain nojalla luovutettujen aineistojen tieteellinen tutkimuskäyttö tulisi mahdollistaa direktiivin edellyttämällä tavalla

Opetus- ja kulttuuriministeriö:

Hallituksen esitys ei koske 16 b §:ää. Direktiivin 3 artiklan toimeenpanevalla, ehdotetulla 13 b §:n säännöksellä turvataan se, että korkeakouluilla ja niiden tutkijoilla, joilla on laillinen pääsy tieteellisiin aikakauslehtiin tai muihin aineistoihin, on mahdollisuus suorittaa tiedonlouhintaa tieteellistä tutkimustarkoitusta varten. Direktiivin 3 artiklassa valittu sanamuoto ja johdantokappaleen 11 tulkintaohje määrittelevät selvästi direktiivin tarkoituksen ja soveltamisalan: 11) ”*Tekstin- ja tiedonlouhintaa kos-*

kevaan oikeudelliseen epävarmuuteen olisi puututtava säätämällä yliopistoja ja muita tutkimusorganisaatioita sekä kulttuuriperintölaitoksia varten pakollisesta poikkeuksesta, joka koskee yksinoikeutta kappaleen valmistamiseen ja oikeutta estää tietokannasta kopiointi.”

Hallituksen esitys perustuu direktiivin 3 ja 4 artiklaan, joissa säädetään tiedonlouhinnan mahdollistamisesta. Edellytykset, joilla kulttuuriperintölaitokset ja tutkimusorganisaatiot saavat tiedonlouhinta toteuttaa, käyvät ilmi 13 b §:n 2 momentista. Siinä ei rajata kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä annetussa laissa tarkoitettuja aineistoja (ns. vapaakappaleaineistot) ulkopuolelle, eikä hallituksen esityksessä esitetä säädettäväksi mitään erityistä tällaisten aineistojen osalta. **Tarvetta muutokselle ei opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan ole.**

Arene 8.12.2022 (Suomen konservatorioliitto ry ja Sivistystyönantajat ry 8.12.2022)

Arene yhtyy Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry:n sivistysvaliokunnalle 29.11.2022 jättämään lausuntoon kokonaisuudessaan. -- Arene yhtyy myös perustuslakivaliokunnan näkemykseen siitä, että tekijänoikeuksien käyttöä tarkasteltaessa tulee painottaa sivistyksellisten oikeuksien vahvistamista kansallisen liikkumavaran puitteissa.

- Arene edellyttää, että lain jatkotyöstöä tekijänoikeudenalaisen materiaalin opetus- ja tutkimuskäytön osalta jatketaan välittömästi.
- Tekijänoikeuksien käyttöä tarkasteltaessa tulee painottaa sivistyksellisten oikeuksien vahvistamista kansallisen liikkumavaran puitteissa.
- Arene katsoo, että korkeakouluilla tulisi olla oikeus käyttää tekijänoikeussuojattua materiaalia automaattisesti opetus- ja tutkimustehtävissä ja vastuu aineiston lisensoinnista tulisi kuulua OKM:lle.
- Toinen vaihtoehto on muuttaa lainsäädäntöä Norjan tekijänoikeuslain mukaiseksi, jossa opetustoiminta on määritelty yksityiseksi esittämiseksi eikä siten edellytä tekijänoikeusmaksujen suorittamista.
- Arene korostaa, että lainsäädännön tulee tarkastella korkeakouluja yhtenäisellä termistöllä

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja tyytyy täydentävän esityksen malliin, mutta muistuttaa, että kansallista liikkumavaraa olisi käytettävä, jos mahdollista sivistyksellisten intressien toteuttamiseen, ja että korkeakouluista tulisi käyttää yhtenäisiä termejä. Lisäksi lausunnonantaja toivoo, että opetus- ja kulttuuriministeriö vastaisi myös korkeakoulujen opetuskäyttötarpeiden lisensoinnista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ei ole enää pitkään aikaan vastannut opetusta varten tarvittavien lupien neuvottelusta vaan asiasta vastaa opetushallitus (2017 alkaen). Yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat 1.8.2014 alkaen vastanneet itse teosten valokopiointia ja digitaalista käyttöä koskevien oikeuksien hankinnasta. Norjassakin opetustoiminnassa tapahtuva esittäminen on yksityistä vain peruskoulussa, joten mallia ei ole mahdollista eikä syytä omaksua Suomeen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on alkuperäisen hallituksen esityksen yhteydessä todennut lausunkierroksen osoittaneen, että osa hallituksen esityksen luonnokseen sisältyneistä kansalliselta pohjalta tehdyistä muutosehdotuksista edellyttää vielä jatkovalmistelua. Tämän vuoksi ministeriö on päättänyt aloittaa direktiivien antamisen jälkeen uuden lainmuutosvalmistelun ("2. paketti"), jossa jatketaan nyt hallituksen esityksestä pois jätettyjen kysymysten käsittelyä, muun muassa teosten käyttäminen opetuksessa ja tutkimuksessa kokonaisuutena (ml. uusi rinnakkaistallentamista koskeva säännös).

Unifi 25.11.2022, 10.1.2023

Tiedonlouhinnan osalta kansallinen liikkumavara mahdollistaa sananvapauden huomioimisen, sillä Suomen perustuslain 12 § :n turvaama sanavapaus ja perustuslain 16 §:n 3 momentin turvaama tieteen vapaus voidaan ottaa huomioon kansallisessa sääntelyssä. Tekstin- ja tiedonlouhinnan rajoittaminen on samalla sananvapauden ja tieteen vapauden rajoittamista, ja siksi perusoikeuspunninnan tuloksena voidaan todeta, että on perusteltua kansallisesti toteuttaa tekstin- ja tiedonlouhintaa koskeva poikkeus niin laajana kuin tekijänoikeutta koskevat direktiivit sen mahdollistavat.

Ehdotettu muotoilu ”ei voida poiketa sopimuksella” on ongelmallinen, koska se rajoittaa sopimusvapautta. Tutkimusdatan lisensointi toisin esim. Creative Commons lisenssillä avoimen tieteen periaatteiden mukaisesti tutkijoiden tai yliopiston toimesta tulee sallia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja katsoo, että direktiivi sallisi liikkumavaraa kansallisen tason perusoikeuksien toteutumiseksi. Tältä osin voidaan todeta, että rajoitussäännös on nyt tasapainossa eri perusoikeuksien kanssa, sillä se sisältää ne kriteerit, jotka direktiivi edellyttää säädettäväksi. Kyse on eri perusoikeuksien tasapainottamisesta, eikä rajoitusta siten ole mahdollista tehdä niin laajaksi kuin se olisi mahdollista vain yhden perusoikeuden näkökulmasta katsottuna.

Lisäksi lausunnossa kiinnitetään huomiota yksityiskohtaan, joka ei eroa merkittävästi direktiivissä käytetystä muotoilusta. Se, että jokin sopimuksen säännös on täytäntöönpanokelvoton, tarkoittaa, ettei sitä voida vahvistaa tuomioistuimessa. Se, mitä direktiivi tarkoittaa, on, ettei tekstin- ja tiedonlouhintaa saa rajoittaa sopimuksella. Jos verkossa oleva sisältö on julkaistu avoimen tieteen periaatteiden mukaisesti, ei näiden osalta tulisikaan kyseeseen kanne oikeudessa. Vain se, jolla on asiavaltuus suhteessa kyseisen yksinoikeuden rajoittamiseen 13 b §:n 2 momentin mukaisesti, voi nostaa kanteen. Kanteen voivat näin ollen käytännössä nostaa vain ne oikeudenhaltijat, joiden teokset ovat tekstin- ja tiedonlouhinnan kohteena. Nyt on uutisoitu merkittävistä harppauksista koneoppimisen saralla, ja uusia teknologioita on syntynyt mm. tekstin tuottamiseen ja taiteellisten kuvien tuottamiseen. Näitä on pidetty oikeudenhaltijoiden kannalta heidän taloudellisia oikeuksia loukkaavana tekona, jonka vuoksi teknologioiden kehittäjiä vastaan on nostettu kanteita. Asiavaltuus voi ministeriön käsityksen mukaan olla kenellä tahansa oikeudenhaltijalla, jonka luomaa tai tuottamaa sisältöä uuden tekoälysovelluksen koulutuksessa on käytetty.

EFFI 21.12.2022

Positiivisena huomiona HE 313 korjaa aikaisemmin 13 b § toisessa momentissa olleen virheen, mutta tieteen vapauden kanssa ristiriitainen tiukka rajausta tutkimusorganisaatioihin on yhä siellä, ja 50c§:n viittaus on tulkittavissa direktiivin vastaiseksi rajoitukseksi teknisten estojen kiellolle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Viittaus 50 c §:ään perustuu direktiiviin (artikla 7(2)). Sen sijaan täydentävässä hallituksen esityksessä 313/2022 selvennetään myös pykälätasolla, ettei oikeutta tekstin- ja tiedonlouhintaan saa rajoittaa teknisillä keinoin.

Uutismedian liitto 5.1.2023

Mietinnössä alkuperäistä esitystä ja täydennystä tulisi tarkentaa niin, että verkkolehdi voisi kieltää teosten kappaleen valmistamisen kaupallista tiedonlouhintaa (13 b § 1 mom.) varten kirjaamalla nimenomaisen kiel-
lon lehden käyttöehtoihin. Tämä on tärkeää sen vuoksi, että muuten verkkolehden sisältö on helposti esi-
merkiksi tekoälyn avulla hyödynnettävissä lehdistön toimintaa uhkaavalla tavalla. Se johtaisi kohtuuttomaan
tilanteeseen omaisuuden suojan kannalta. Verkkolehtien digitaaliset käyttöehdot ovat pitkälti koneluetta-
vissa tekoälyn avulla.

Täydennyksessä ehdotetaan 13 b §:n 2 momentissa selvennystä, jonka mukaan rajoituksen mukaisesta teks-
tin- ja tiedonlouhinnasta ei saa poiketa sopimuksella, eikä sitä saa estää teknisin keinoin. Lyhyen perustelun
mukaan selvennyksellä varmistetaan, ettei tieteellisessä tutkimustarkoituksessa tehtyä tekstin- ja tiedon-
louhintaa tarpeettomasti rajoiteta. Uutismedian liitto katsoo, että myös tässä asiassa täydennystä tulisi va-
liokuntakäsittelyssä tasapainottaa, jotta perusoikeuksien (omaisuudensuoja ja tieteen vapaus) tasapaino ja
DSM-direktiivin tarkoitus toteutuvat. Uutismedian liitto pyytää valiokuntaa mietinnössään varmistamaan,
että DSM-direktiivin 3 artiklan 2 kohdan ja alkuperäisen esityksen mukaisesti oikeudenhaltijat voivat soveltaa
toimenpiteitä, joilla varmistetaan sellaisten verkkojen ja tietokantojen turvallisuus ja eheys, joissa teoksia ja
muuta suojattua aineistoa säilytetään. Direktiivin mukaisesti toimenpiteet eivät kuitenkaan saisi ylittää sitä,
mikä on tarpeen tavoitteen saavuttamiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantajan mainitsema kohta löytyy alkuperäisen hallituksen
esityksen perusteluista, eikä sitä ole katsottu tarpeelliseksi nostaa pykälätasolle.

Hallituksen esityksen sivulla 79 todetaan säännöksen perusteluissa:

*”Siitä, mitä 2 momentissa on säädetty kappaleiden valmistamisesta tiedonlouhintaa varten, ei voida
poiketa sopimuksella. Tämän vuoksi sopimusehto, joka rajoittaa kappaleiden valmistamista tieteelli-
seen tarkoitukseen tapahtuvaa tiedonlouhintaa varten, olisi täytäntöönpanokelvoton. Myöskään tek-
ninen suojakeino, jolla tekijä rajoittaa tai estää kappaleiden valmistamista, ei saisi direktiivin 7 artiklan
mukaista oikeudellista suojaa.*

*Direktiivin vaatimukset menevät kuitenkin tätäkin pidemmälle. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaan
oikeudenhaltijoiden on voitava soveltaa toimenpiteitä, joilla varmistetaan niiden verkkojen ja tietokan-
tojen turvallisuus ja eheys, joissa teoksia ja muuta suojattua aineistoa säilytetään. Tällaiset toimenpi-
teet eivät kuitenkaan saisi ylittää sitä, mikä on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi.”*

**Täydentävässä hallituksen esityksessä ehdotetaan 13 b §:n 2 momenttiin lisättäväksi ”ei voida poi-
keta sopimuksella eikä sitä voida estää teknisin keinoin”. Säännöksellä selvennetään, etteivät oikeu-
denhaltijan tekniset keinot saa estää tekstin- ja tiedonlouhintaa tieteelliseen tutkimukseen.**

Sopimusrajoituksella on pyritty tasapainottamaan kaikkien eri osapuolten edut ja oikeudet.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että muutokseen ei ole tarvetta.

14 a § Teosten käyttäminen opetuksen havainnollistamiseen (täydentää 14 §:ää)

Professori Ojanen 11.1.2023

Täydentävässä hallituksen esityksessä tehdyt muutokset huomioivat alkuperäistä esitystä paremmin perustuslain 16 §:ssä turvattujen sivistyksellisten oikeuksien toteutumista.

Sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen kannalta ongelmalliseksi voi kuitenkin edelleen muodostua edellytys siitä, että ”teoksen käyttö tapahtuu tietyille rajatulle henkilöpiirille tarkoitetussa tilanteessa tai suojatussa sähköisessä ympäristössä”. Edellytys saattaa rajata liiaksi sellaisen opetustoiminnan alaa, jossa teosta voidaan käyttää opetuksen havainnollistamiseen. Opetusmuodot ja -toiminnot ovat kuitenkin moninaisia ja kehittyvät koko ajan. Yliopistolain 6 §:n 2 momentissa säädetään myös siitä, että yliopistojen opetus on julkista ja että vain perustellusta syystä yleisön pääsyä opetusta seuraamaan voidaan rajoittaa. Näistä syistä vaatimus siitä, että teosten käyttö ”tapahtuu tietyille rajatulle henkilöpiirille tarkoitetussa tilanteessa tai suojatussa sähköisessä ympäristössä” voi muodostua perustuslain 16 §:n 3 momentti huomioiden ongelmalliseksi erityisesti siltä osin kuin kyse on yliopisto-opetuksesta.

Nähdäkseni edellytys olisi syytä poistaa perustuslain 16 §:stä johtuvista syistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Direktiivi koskee nimenomaisesti digitaalista ympäristöä ja kaikkia koulutusasteita. Silti hallituksen esityksessä on pyritty Ruotsia vastaavalla tavalla sääntelemään teosten käyttöä niin analogisessa kuin digitaalisessa ympäristössä. Opetuskäyttö on julkista. Direktiivi edellyttää kuitenkin 5 artiklan 2 kohdan a) alakohdassa, että digitaalisessa ympäristössä opetuksessa käytettävät teokset opetuksen havainnollistamiseen on rajattu. Tämä tarkoittaa sitä, että opetukseen saa osallistua kuka tahansa, mutta digitaalisessa ympäristössä kulloinkin muodostuva opetuksen ympäristö on rajattu, eikä sitä ole esimerkiksi osoitettu avoimesti kaikelle yleisölle. Tärkeintä on se, että kyse on opetustilanteesta, eikä jostakin muusta teoksenkäyttötilanteesta. Ja jos tallenteita opetustilanteesta myöhemmin laitetaan verkkoon, niiden on oltava vain rajatun piirin saatavilla. Avoimesti saataville saa laittaa teoksia vain sopimuslisenssin nojalla.

Professori Mylly 11.1.2023

Täydentävässä esityksessä on näiltä osin pyritty vastaamaan perustuslakivaliokunnan kritiikkiin ensinnäkin saattamalla – toisin kuin HE 43/2022 vp:ssä – nuotit ja opetusmateriaalit poikkeuksen piiriin ja toiseksi poistamalla tekijän oikeus korvaukseen silloin, kun kollektiivista lisenssiä tai muuta käyttö lupaa, joka kattaa opetustoiminnassa tarpeellisen teoksen käytön, ei ole lainkaan tarjolla tai helposti saatavilla.

Kun lisäksi asiasta erillinen sopiminen kielletään 14 a §:n 2 momentissa, asetetaan oikeuksien kollektiivihallinnoinnista hyötyvät ja siitä hyötymättömät tekijät epätasa-arvoiseen asemaan: jälkimmäiset jäävät ilman korvausta oikeuksiensa käytöstä opetuksessa, mikäli nämä eivät tarjoa käyttö lupaa siten että lupa on tarjolla ja helposti saatavilla. Vaikka DSM-direktiivi ei edellytä taloudellista korvausta, ei ole perusteltua päätyä lain säädäntöön, jossa eri sisältöjen tekijöitä kohdellaan tässä suhteessa syrjivästi. On myös erittäin epäselvää, mitä käyttö luvan tarjoamista ja sen helppoa saatavuutta koskeva ratkaiseva kriteeri tarkoittaa.

Vastauksena perustuslakivaliokunnan esittämiin vaatimuksiin täydennetyssä ehdotetussa 14 a §:n 1 momentin osalta ehdotetaan ensinnäkin luovuttavan nuotteja ja koulutusmarkkinoille suunnattuja teoksia koskevasta poissuljennasta opetusta koskevan poikkeuksen piiristä. Toisin sanoen varsinainen opetustoimintaa koskeva

poikkeus koskisi nyt myös näitä teostyypppejä. Tämä on perusteltua ja nähdäkseni myös DSM-direktiivin edellyttämää tässä sääntelykontekstissa liitteenä olevassa perustuslakivaliokunnalle toimittamassani lausunnossa esitetyistä syistä.

Toiseksi perusoikeuksien tasapainoa tekijän ja käyttäjän välillä vahvistettaisiin täydennetyssä esityksessä myös poistamalla 14 a §:n 2 momentissa tekijöille aiemmin ehdotettu oikeus korvaukseen teosten käyttämisestä opetuksen havainnollistamiseen. Tätä perustellaan sillä, että direktiivi ei edellytä korvausoikeutta, mutta sellaisen säätäminen on kansallisen liikkumavaran puitteissa mahdollista. Edelleen esityksessä todetaan, että jotta korvausoikeus ei vaikeuttaisi direktiivin tavoitteiden toteutumista, korvausoikeuden säätämisen tarvetta voitaisiin arvioida myöhemmin, kun säännösten toimivuudesta saadaan kokemusta.

Ehdotetulla sääntelyllä luodaan yllä kerrotun mukaisesti merkittävä eri teostyyppien oikeuden haltijoita koskeva syrjivä kohtelu.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja ei pidä täydentävässä esityksessä olevaa ratkaisua riittävänä, vaan esittää, että palattaisiin HE-luonnoksen malliin. **Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että tämä olisi direktiiviä pidemmälle menevä ratkaisu. Se myös poistaisi oikeudenhaltijoilta mahdollisuuden neuvotella muista kuin koulutusmarkkinoille tarkoitetuista teoksista ja nuoteista.** Oikeudenhaltijoilla olisi ollut kuitenkin oikeus korvaukseen. Erona voimassaolevaan olisi ollut se, että käyttö olisi ollut laajemmin sallittua opetustoimintaa varten. Silti olisi ollut tarve neuvotella muiden kuin koulutusmarkkinoille suunnattujen teosten osalta erikseen kunkin kirjan käyttämisestä, sillä niitä ei olisi saanut käyttää rajoitussäännöksen nojalla. Osa oppilaitoksista ei pitänyt tätä mallia hyvänä.

Alkuperäisessä hallituksen esityksessä on korjattu myös ongelma, johon yksikään lausunnonantaja ei ole kiinnittänyt huomiota, nimittäin Youtube-videoiden käyttö. Niiden käyttö olisi lainmuutoksen jälkeen sallittua opetuksen havainnollistamiseen. **Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että selventämällä valiokunnan mietinnössä direktiivin tavoitetta – aina, joko sopimukseen tai rajoitussäännökseen perustuen, mahdollistaa teoksen käyttö opetuksen havainnollistamiseen – paranee lainmuutoksen jälkeen oikeustila opetuskäytön osalta merkittävästi nykyisestä.**

Medialiitto, APFI, Gramex, Kopiosto, Kuvasto 13.1.2023, Sanasto, Suomen muusikkojen liitto 8.1.2023, Uutismedian liitto 5.1.2023, Sanoma 10.1.2022

Koulutusmarkkinoille suunnatut teokset ja nuotit

Täydentävässä esityksessä HE 313/2022 on ehdotettu 14 a §:n 1 momentin viimeisen virkkeen poistamista, joka rajaisi nuotit ja koulutusmarkkinoille suunnatut teokset rajoitussäännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Toisin sanoen, HE 43/2022:een sisältynyt ”Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske nuotteja eikä koulutusmarkkinoille suunnattuja teoksia.” tarkoittaisi sitä, että ko. aineistoihin ei voisi soveltaa 14 a §:n tarkoitamaan opetuksen havainnollistamista koskevaa rajoitussäännöstä.

Käytännössä sekä nuotit että koulutusmarkkinoille suunnatut teokset (oppi- ja kurssikirjat tms.) sisältyvät jo oppilaitosten ja korkeakoulujen kopiointilupa- eli sopimuslissenssilupa- ja opettajan ja sivistyksellisten oikeuksien näkökulmasta tällä muutoksella ei siten ole merkitystä. Oikeudenhaltijoiden näkökulmasta rajoitussäännöksen soveltamisala kuitenkin laajenisi. Lisäksi tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan a-ala kohta ja Bernin sopimus ei ylipäättäen salli nuottilehtien kopioimista rajoitussäännöksen nojalla.

Rajoitussäännöksen laajuutta arvioitaessa on tarkasteltava sitä, miten tekijänoikeutta varallisuus oikeudellisenä perusoikeutena tasapainotetaan muiden perusoikeuksien kanssa. Esimerkiksi tilanteessa, jossa jokin rajoitussäännös vie pohjan tekijänoikeuden normaalilta, järkevältä ja kohtuulliselta käytöltä. Koulutusmarkkinoille suunnattujen teosten tai nuottien rajaton käyttö rajoitussäännöksen nojalla digitaalisessa opetusympäristössä voi muodostua kohtuuttoman laajaksi rajoitukseksi oikeudenhaltijoiden näkökulmasta ja siten olla kolmen kohdan testin vastainen.

Tältä osin valiokunnan tulisi vielä vakavasti harkita, onko tämä rajausta tarpeen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen kannalta, ottaen huomioon edellä esitetyn sopimuslisenssijärjestelyn merkitys sivistyksellisten oikeuksien vahvistamiseksi ja turvaamiseksi.

Medialiitto kannattaa, että säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle on suljettu nuotit ja koulutusmarkkinoille tarkoitetut teokset. Näiden teostyyppien markkinat ovat hyvin alttiita häiriötekijöille, joita ajatus ilmaiseksi käytettävästä aineistosta on omiaan pahentamaan. Muutos puuttuisi perustuslailliseen kustantajan omaisuuden suojaan. Esitys on erityisen vahingollinen, sillä se kohdistuu oppimateriaalikustantajien ensisijaiseen ja ainoaan markkinaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja on oikeassa todetessaan, että oppimateriaalien kustantajat ovat riippuvaisia kouluista. Niiden osuus teosten käyttäjinä on enemmistö. Silti koulut myös tarvitsevat uusia materiaaleja, ja joskus vanhemmissa materiaaleissa on ollut parempia havainnollistavia kuvia tai muuta selittävää tekstiä, jolloin niitä olisi myös voitava käyttää, vaikka sopimus ei niiden käyttämiseksi enää olisi voimassa. **Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, ettei ole perusteltua palauttaa kyseisiä virkkeitä 14 a §:ään.**

Poistettu korvausoikeus on palautettava

Täydentävässä esityksessä 313/2022 ehdotettu tekijän korvausoikeuden poistaminen, kun teoksia käytetään opetuksen havainnollistamiseksi TekijäL 14 a §:n mukaisen tekijänoikeuden rajoituksen nojalla, ei...ole oikeuksien tasapainon näkökulmasta perusteltu. Rajoitussääntely itsessään heikentää oikeudenhaltijoiden mahdollisuutta määrätä teoksensa käytöstä. Korvausoikeuden poistamisella heikennetään tekijöiden ja oikeudenhaltijoiden asemaa vielä entisestään. Medialiiton (lausunnossa viittaus) mukaan kustantajien poisto heikentäisi yhdessä muiden säännökseen kohdistuneiden poistojen kanssa perusteettomasti kustantajien ja tekijöiden omaisuudensuojaa suhteessa kansalaisten perusoikeuden toteutumiseen.

Ratkaisu tuntuu kohtuuttomalta varsinkin, kun direktiivi nimenomaisesti sallisi jäsenvaltioiden säätää tekijöille korvaus teoksen käyttämisestä rajoituksen nojalla. Perustuslakivaliokunta peräänkuulutti kansallisen liikkumavaran käyttöä oikeuksien välisen tasapainon varmistamiseksi. Rajoitussääntelyn kohdalla liikkumavaraa tulisi käyttää omaisuuden suojan perusoikeuden turvaamiseksi.

Vaikka perusratkaisu sopimuslisenssin ensisijaisuudesta mahdollistaa luvan piiriin sisältyvien teosten käytöstä maksettavan korvauksen, on periaatteellisesti tärkeää, että korvausoikeus säilytetään. Sivistysvaliokunta on (6/2005) todennut, että sääntely ei saa johtaa sen enempää tekijänoikeuden haltijoiden kuin teosten käyttäjien oikeuksien kohtuuttomaan rajoittamiseen. Mikään rajoitussäännös ei saa viedä pohjaa tekijänoikeuden normaalilta, järkevältä ja kohtuulliselta käytöltä. **Rajoitussäännösten soveltaminen digitaalisessa ympäristössä voi muodostua kohtuuttoman laajaksi rajoitukseksi.** Oikeudenhaltijan korvausoikeus lieventää rajoituksen aiheuttamaa haittaa normaaleihin teoksen hyödyntämismahdollisuuksiin.

[Esitetään,] että sivistysvaliokunta palauttaa hallituksen esityksessä 43/2022 ehdotetun ja direktiivin 5 artiklan 5-kohdassa salliman korvausoikeuden.

Sanoma huomauttaa, että koulut ovat oppimateriaalikustantajien **ainoat asiakkaat**. Ilman kestäväää ja markkinaehtoista tulorahoitusta, ei voida valmistaa uusia oppimateriaaleja. Muutos puuttuisi kustantajien perustulolliseen omaisuuden suojaan ja olisi erittäin vahingollinen.

Perustuslakivaliokunta ei ole lausunnossaan (PeVL 58/2022 vp) edellyttänyt täydennykseen kirjattua pykälämuutosta. Perustuslakivaliokunta on ainoastaan edellyttänyt sitä, että täydennyksessä tarkastellaan ehdotusta ”perusteellisesti sivistyksellisten oikeuksien näkökulmasta”. Täydennyksessä olisi riittänyt sivistyksellisten oikeuksien avaaminen ja tarkempi kirjaaminen hallituksen esityksen perusteluihin.

Tämän vuoksi pykälään on palautettava OKM:n viimeisimmässä versiossa (HE 313/2022 vp) poistettavaksi ehdotetut lauseet.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Korvausoikeutta ei ole Suomessa voimassa olevassa laissa, sillä teosten käyttö opetuksessa on luokkahuonekäyttöä lukuun ottamatta perustunut sopimiseen. Nyt tämä sopimusmalli (ja mahdollisuus saada korvausta) jatkuu, mutta sitä täydentämään ehdotetaan rajoitusta. Korvausoikeuden säätäminen sisältyy direktiivin sallimaan kansalliseen liikkumavaraan. Kun kyse on direktiivin tarkoittamasta rajatusta käytöstä, ei korvausoikeutta tulisi olla. Korvausoikeutta ei myöskään ole säädetty Ruotsissa, jossa on nyt ehdotettua mallia vastaava malli käytössä. **Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, ettei täydentävää esitystä ole tarvetta muuttaa.**

Kopioisto 9.12.2022

Käyttöluvista tiedottaminen

Täydentävässä esityksessä (HE 313/2022) todetaan ”sopimussisenssiratkaisun hyödyt tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille perustuvat siihen, että oikeuksien kollektiivihallinnoinnissa panostetaan tietoportaalien rakentamiseen ja tiedon jakamiseen siitä, mitkä käyttöluvut ovat saatavilla ja voimassa ja mitä käyttöä sopimussisenssiin perustuva sopimus sallii.”

Kopioisto tiedottaa opettajia ja muuta oppilaitosten ja korkeakoulujen henkilökuntaa luvista yhteistyössä Opetushallituksen, korkeakoulujen ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Oppilaitosluvista ja teosten käytöstä opetuksessa tiedotetaan suoran tiedottamisen, koulutusten ja esitteiden lisäksi **Kopiraittila-verkkosivustolla** sekä tekijänoikeusjärjestöjen verkkosivuilla. Kopiraittila-verkkosivusto (www.kopiraittila.fi) on toteutettu yhdessä OKM:n, OPH:n ja OAJ:n kanssa ja sitä ylläpidetään ajantasaisena. Sivustoa ollaan parhailaan päivittämässä vastaamaan käynnissä olevaa lainmuutosta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja muistuttaa, että tiedotusta tehdään jo nyt siitä, mitä lupia on saatavilla. Lainmuutoksen jälkeen opettajan ei kuitenkaan tarvitse varmistaa, onko tiettyä teosta sallittua käyttää opetuksessa, vaan käyttö saa tapahtua joko sopimukseen perustuen tai rajoitussäännöksen nojalla. On siten oikeudenhaltijoiden vastuulla tiedottaa saatavilla olevista luvista ja myös varmistaa, että ne vastaavat oppilaitosten tarpeita. Oppilaitoksen vastuulla on hankkia opetustoiminnassa tarvittavat luvat teosten käyttämiseen.

Kopiosto 9.12.2022

HE 43/2022 mukainen sopimuslissenssisäännös (14 §) ja sitä täydentävä opetuksen havainnollistava koskeva rajoitussäännös (14 a §) on tasapainoinen ratkaisu oikeudenhaltijoiden omaisuuden suoja, sivistykselliset oikeudet ja sananvapaus huomioiden. Oikeudenhaltijan omaisuuden suojaa turvaa sopimuslissenssiin sisältyvä korvausoikeus ja kiello-oikeus. Sananvapautta ja sivistyksellisiä oikeuksia puolestaan turvaa rajoitussäännöstä laajempi käyttöoikeus sekä sopimuslissenssiä täydentävä rajoitussäännös.

Nyt esitettyä tekijän yksinoikeuden rajoitusta opetuksen havainnollistamiseksi (TekL 14 a §) ei tule laajentaa miltään osin.

HE 43/2022:n sisältämät säädösehdotukset turvaavat esitetyssä muodossa sivistykselliset oikeudet myös tilanteissa, joissa jonkin teoksen käyttö ei kuuluisi jonkun sopimuslissenssiluvan tai muun helposti saatavilla olevan käyttöluvan piiriin tai oikeudenhaltija kiello-oikeudellaan sulkisi teoksensa sopimuslissenssiluvan mukaisen käytön ulkopuolelle. Jos jonkun julkistetun teoksen käyttöön opetuksessa ei olisi saatavilla lainkaan tai helposti lupaa, olisi teoksen käyttö sallittua opetuksen havainnollistamiseksi rajoitussäännöksen (14 a §) nojalla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että opettaja saa käyttää monipuolisesti kaikkea suojattua aineistoa opetuksen havainnollistamiseksi. Aineiston käytön sallittavuus perustuu johonkin käyttölupaan tai sitten sen käyttö on sallittua rajoitussäännöksen nojalla.

Valiokunnan mietinnössä on tarpeen kuitenkin korostaa, kuten HE 43/2022 (s. 82) todetaan, että opetuksen havainnollistaminen tarkoittaa teoksen osien tai otteiden käyttöä ja muistuttaa vakiintuneen tulkinnan mukaan siteerausta. Rajoitussäännös (14 a §) ei siten koskaan voisi mahdollistaa teoksen, esimerkiksi kirjan tai sen osan kopiointia opetusmateriaaliksi, korvaamaan alkuperäisen teoksen tai käyttöoikeuden hankintaa tai esimerkiksi kokonaisten elokuvien tai tv-ohjelmien esittämistä opetuksessa.

Kopiosto, muistio 17.1.2023:

Sopimuslissenssilupa on opettajalle merkittävästi oikeusvarmempi ja helpompi ratkaisu kuin opetuksen havainnollistamista koskeva rajoitussäännös. Opetukseen on saatavilla kattavia lupia: kopiointilupa, musiikin käyttöä koskevat kuntasopimukset, tv-ohjelmien ja elokuvien esittämisluvat. Kaikista luvista ja niiden sisältämistä teoksista on helposti saatavilla tietoa. Sopimuslissenssiluvat kattavat kaikki teokset, eikä opettajan tarvitse silloin yksittäisen teoksen osalta selvittää, kuuluuko se luvan piiriin vai ei.

Rajattu henkilöpiiri kattaa normaalin luokka- ja luento-opetuksen

TekL 14 a §:ään sisältyvä edellytys siitä, että teosten käyttö tapahtuu tietylle rajatulle henkilöpiirille, tulee direktiivistä. Tätä edellytystä ei voi lakitekstistä poistaa. **Rajattu henkilöpiiri ei kuitenkaan estä teosten käyttöä opetuksen havainnollistamiseksi normaalissa opetustoiminnassa esimerkiksi luokkatilassa tai luentosalissa.** Rajatulla henkilöpiirillä tarkoitetaan tiettyä joukkoa oppijoita, esimerkiksi luokkaa, kurssia tai muuta opetusryhmää. Opetuksen julkisuus ei vaikuta tähän. Vaikka opetus tapahtuisi luokkatilassa tai luentosalissa, ei se tapahdu täysin rajoittamattomalle henkilökoulu.

TekL 14 a § on direktiivin mukainen. Rajatun henkilöpiirin edellytystä ei voi poistaa lakitekstistä eikä ole tarkoituksenmukaista määritellä mitään henkilömäärää, milloin kyse olisi rajatusta henkilöpiiristä ja milloin ei. Sivistysvaliokunta voisi mielestäni lausunnossaan todeta esimerkiksi, että 14 a §:n rajoitussäännös sallii teosten käytön rajatulle henkilöpiirille, joka tarkoittaa tiettyä joukkoa oppijoita, esimerkiksi luokkaa, kurssia tai muuta opetusryhmää, mutta **ei täysin avoimia, rajoittamattomalle yleisölle tarkoitettuja opetustilanteita, esimerkiksi avoimia yleisöluentoja**

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantajan huomio on kannatettava. Säännöksen soveltamisalan rajoja on mahdollista selventää valiokunnan mietinnössä hyödyntämällä direktiivin johdantokappaleita.

Neogames

On kuitenkin niin tieteenvapauden kuin sopimusvapauden kannalta ongelmallisena, että 14a§ ei tuo riittävää selkeyttä pelien käyttöön tieteellisessä tutkimuksessa. Kyseinen pykälä voidaan ymmärtää myös siten, että se kieltäisi kappaleiden valmistamisen peleistä tieteellistä tutkimusta varten (esim. digitaaliseen tieteelliseen artikkeliin sisällytetty emulaattorin avulla pelattava pelikatkelma) ellei peliala neuvottele 14§ mainittua sopimuslisenssiä pelien käyttämiseen tieteellisessä tutkimuksessa. Tällainen tulkinta ei olisi pelitutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Pelejä ei ole rajattu rajoitussäännöksen ulkopuolelle alkuperäisessä hallituksen esityksessä eikä siihen oteta kantaa täydentävässä esityksessä. Näin ollen samat säännöt soveltuvat myös peleihin. Lähtökohtana on sopiminen, ja jos sopimusta ei ole helposti tai lainkaan saatavilla, on teoksen käyttäminen opetuksen havainnollistamiseen mahdollista rajoitussäännöksen nojalla siinä olevin ehdoin. Säännös koskee kirjallisia ja taiteellisia teoksia ja pelit ovat yhdistelmä näitä teoslajeja. **Opetus- ja kulttuuriministeriö ei pidä tarpeellisena lausunnonantajan esittämää selvennystä.**

Arene 8.12.2022

Korkeakoulussa materiaalin käyttö ei ole vain opetuksen havainnollistamista, vaan olennainen osa opiskelua ja oppimista aikaan, paikkaan ja oppimisolustaan sitomatta. Tällaisen käytön tulisi olla automaattisesti mahdollista ja lisensoitua OKM:n toimesta ilman erillisiä käyttöön liittyviä raportointivelvoitteita. Yksittäisten korkeakoulutoimijoiden neuvotteluedellytykset sopimuslisensoinneissa ovat merkittävästi heikommat kuin OKM:llä. Arene katsoo, että Suomi voisi siirtyä Norjassa käytössä olevaan tekijänoikeuksien tulkintamalliin, jossa opetustoiminta katsotaan yksityiseksi esittämiseksi, jolloin siitä ei tarvitse maksaa erikseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Opetuskäyttöä koskevat laajemmat käyttöoikeudet kuuluvat sopimuslisenssin piiriin, jota nyt täydennetään opetuksen havainnollistamistarkoituksen varmistamiseksi 14 a §:ään ehdotettavalla uudella säännöksellä. Muutoin opetuskäyttöä koskevia säännöksiä on mahdollista tarkastella kokonaisuutena sitten, kun nämä direktiivit on saatettu voimaan. **Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, ettei muutosta ole tässä yhteydessä mahdollista tehdä.**

Suomen kustannusyhdistys, Suomen tiedetoimittajain liitto, Suomen tiedekustantajien liitto ja Suomen tietokirjailijat 14.12.2022 sekä Suomen kirjailijaliitto 9.1.2022, Sanasto 8.12.2022

Hallituksen esitykseen sisältyvä versio kohdasta 14 a § (edeltävä teksti ilman yliviivauksia) on tasapainoinen kunnioittaessaan kaikkien osapuolten oikeuksia. Se syntyi pitkän ja osallistavan työn tuloksena, tyydytti myös kritikoita ja turvasi opetushenkilöstölle työrauhan.

Sen sijaan täydennyksessä esitetty nuottien, koulutusmarkkinoille suunnattujen teosten ja korvausoikeuden poistaminen loukkaa oikeudenhaltijoiden perustuslaissa turvattuja perusoikeuksia.

Lausunnossaan perustuslakivaliokunta ei nähdäksemme edellytä kohdan 14 a § muokkaamista. Täydentävästä esityksestä puuttuu kokonaan perustuslakivaliokunnan edellyttämä punninta sivistyksellisten oikeuksien toteutumiseksi. Lisäksi perusoikeuspunninta omaisuudensuojan ja sivistyksellisten oikeuksien välillä on tekemättä.

Kotimaisten tietojulkaisujen, mukaan lukien nuottien ja koulutusmarkkinoille suunnattujen teosten, tekijät ja kustantajat ovat keskeisiä suomalaisen yhteiskunnan sivistyksen tuottajia ja vaalijoita. Heidän toimintaehtojensa oleellinen heikentäminen lainsäädännöllä ei edistä yhteiskunnan etua eikä esim. Kansalliskielistrategian (2021) korostamaa oikeutta omakieliseen luotettavaan tiedonsaantiin.

Pidämme pulmallisena myös tapaa, jolla asiaa on hoidettu. Huonoa lainsäädäntöä ei voi perustella kiireellä ja Suomea uhkaavalla viivästyssakolla. Kotimaisen ja omakielisen tiedontuotannon näivettäminen sivistyksellä, kiireellä ja säästöillä perustellen on yhteiskunnalle huomattavasti kalliimpi ratkaisu.

Siksi vaadimme, että kohta 14 a § palautetaan siihen täydennystä edeltävään asuun, joka HE 42/2022 vp:hen on kirjattu.

Opetus- ja kulttuuriministeriö:

Lausunnonantajat eivät pidä täydentävässä esityksessä saavutettua tasapainoa oikeana, vaan haluavat palata alkuperäiseen hallituksen esitykseen. Niiden mukaan perustuslakivaliokunta ei edes edellytä muutoksia pykäliin vaan parempia perusteluja esitetyille muutoksille. Ministeriö kuitenkin huomauttaa, että alkuperäinen esitys ei riittävällä tavalla ottanut huomioon opetuksen havainnollistamista koskevaa direktiivin edellyttämää saavutettavaa tavoitetta ja siten se ei ollut sivistyksellisten oikeuksien kannalta tasapainossa. Direktiivin mukaan tämä tavoite tulisi toteuttaa jäsenvaltioissa täydellä rajoitussäännöksellä (ilman korvausoikeutta) tai vaihtoehtoisesti sopimuksin, jos jäsenvaltiolla on sopimukseen perustuva malli käytössä ja jos sopimukset ovat helposti oppilaitosten saatavissa.

Kuten tiedämme, edes sopimuslisenssit eivät ole niin kattavia, että kaikissa oppilaitoksissa olisi kaikissa tilanteissa voimassa oleva sopimus, joka sallisi teosten käytön opetuksen havainnollistamiseen. Jos sopimuksia ei ole saatavissa, opetuksen havainnollistamisen olisi oltava aina mahdollista rajoitussäännöksellä myös koulutusmarkkinoille suunnattujen teosten ja nuottien osalta. **Täydentävä rajoitussäännös varmistaa, että käyttö olisi aina mahdollista, joko sopimukseen tai rajoitukseen perustuen. On myös muistettava, että direktiivin johdantokappaleessa 21 on todettu, ettei rajoitussäännöksellä voida kuitenkaan korvata koulutusmarkkinoille suunnattujen teosten ostamista. jos tietyn teoksen käyttötarve ylittää opetuksen havainnollistamisen, on koko teos ostettava, eikä käyttöä voida perustella rajoituksella.**

Unifi 25.11.2022

Unifi kannattaa OKM kuulemistilaisuudessa esittämää ratkaisua täydentävän rajoitussäännöksen korvaussettomuudesta, ratkaisu on selkeästi direktiivin sallima ja auttaa osaltaan sivistyksellisten oikeuksien parempaa toteutumista. Sivistyksellisten etujen huomioiminen edellyttäisi kuitenkin juuri tieteen ja taiteen vapauden sekä ylimmän opetuksen vapauden turvaamista

2.2 Korkeakouluopetus, 14 a §:n ja 21 §:n 3 momentin muotoilu

Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapauden tulee toteutua sananvapauden edellyttämällä tavalla, johon huonosti soveltuu korvausvelvollisuuden edellyttämä raportointivelvollisuus. Yliopistoissa ja korkeakouluissa

tapahtuvan käytön osalta on erittäin vaikeaa saada selville kaikki mahdolliset tarjolla olevat käyttöluvut, koska materiaali on suurelta osin kansainvälistä ja yksittäisiä käyttölupa voi olla saatavilla tuhansilta oikeudenhaltijoilta. Entä miten arvioidaan luvan saannin vaikeus ja miten se tulee dokumentoida?

Tekijänoikeuslain 16 c §:n säännös ei mahdollista DSM direktiivin 5 artiklan mukaista digitaalista ja rajat ylittävää opetusta, sillä se on sidottu tiettyyn arkistoon, kirjastoihin ja laitoksiin sekä niiden laitteisiin, joissa kappaleen valmistaminen digitaalisesti on estetty sekä ja teoksen välittäminen edelleen on estetty. Tekijänoikeuslain 21 §:n 3 momentin korkeakoulutasoista elokuvaopetusta koskeva säännös onkin ylimmän opetuksen vapautta liian voimakkaasti rajoittavana poistettava.

Ehdotettu rajoitussäännös ei koskisi ansiotarkoituksessa järjestettyä korkeakouluopetusta, sillä tekijänoikeuslain 54 a §:n mukaan rajoitussäännöstä, joka on säädetty opetustoiminnasta, ei sovelleta opetustoimintaan, jota harjoitetaan ansiotarkoituksessa, ja siten täydennyskoulutus, joka on markkinahintaista koulutusta, rajautuu poikkeussäännöksen ulkopuolelle.

Sivistyksellisten oikeuksien huomioimiseksi Unifi esittää seuraavia lihavoinnilla esiin nostettuja muutoksia:

14 a

Teosten käyttäminen opetuksen havainnollistamiseen

*Jos 13 §:ssä tai 14 §:n 1 momentissa tarkoitettua sopimuslisenssiä tai muuta käyttöilupaa, joka kattaa opetustoiminnassa tarpeellisen teoksen käytön, ei ole lainkaan tarjolla tai helposti saatavilla, **tai jos tai kyseessä on yliopistolain 2 §:n 1 momentin (28.12.2018/1367) tai ammattikorkeakoululain 4 §:n (28.12.2018/1368) tarkoittama opetus**, saa julkistetun teoksen saattaa opetustoiminnassa yleisön saataviin ja siitä saa opetustoiminnassa valmistaa kappaleita opetuksen havainnollistamiseen edellyttäen, että teoksen käyttö tapahtuu tietyille rajatulle henkilöpiirille tarkoitetussa tilanteessa tai suojatussa sähköisessä ympäristössä.*

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja nostaa esiin ne koulutuksen järjestäjät, joiden osalta opetushallitus ei keskitetysti hanki lupia, jotka kattaisivat vähintään 5 artiklan tarkoittaman opetuksen havainnollistamisen. Direktiivissä todetaan, että kansalliseen liikkumavaraan perustuvan ratkaisun tulee silti mahdollistaa teosten käyttö opetuksen havainnollistamiseen kaikissa oppilaitoksissa. Koska oppilaitos itse joutuisi neuvottelemaan kaikista teosten käyttöoikeuksista tekijänoikeusjärjestön tai oikeudenhaltijan kanssa, on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että tietoja luvista, ”jotka täyttävät oppilaitoksen tarpeet”, on saatavilla. Näihin olisi oppilaitosten voitava vaikuttaa, sillä niiden tarpeet ovat luonteeltaan hyvin erilaisia. Jos tällaisia lupia ei ole saatavilla, on käyttö sallittu rajoitussäännöksen nojalla. **Tämä kattaa useimmat tilanteet, eikä ehdotettua lisäpoikkeusta tarvita.**

Suomen konservatorioliitto ry ja Sivistystyönantajat ry 8.12.2023

Kuulemistilaisuudessa 24.11.2022 kävi ilmi, että tekijänoikeuslain valmistelussa on huomioitu puutteellisesti koulutuksen järjestäjien ehdotuksia. Yhdymme perustuslakivaliokunnan kannanottoon, jonka mukaan sivistysvaliokunnan tulee huomioida enemmän sivistyksellisiä oikeuksia

Perustuslain 16 § takaa sivistykselliset oikeudet jokaiselle. Sivistyksellisiä oikeuksia toteuttavat esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön luvilla toimivat koulutuksen järjestäjät. Sivistyksellisiä oikeuksia taiteen ja tieteen opettamisessa ei tule rajoittaa tekijänoikeuksiin liittyvillä esteillä.

Taiteen ja tieteen koulutuksen järjestäjien pitää voida käyttää opetusmateriaalina, opetuksen havainnollistamisessa ja oppimistulosten esittämisessä ja arvioinnissa kaikkia mahdollisia teoskappaleita ja nykyaikaisia digitaalisia jakelu- ja julkaisualustoja.

Koulutuksen järjestäjiä ei tule kuulemistilaisuudessa ilmi tulleella tavalla pakottaa lainsäädännöllä neuvottelemaan tekijänoikeuksien haltijoiden kanssa yksittäisistä käyttöoikeuslisenssinneista. Oppilaitosten kokemusten mukaan yksittäinen koulutuksen järjestäjä ei pysty neuvottelemaan esimerkiksi kansainvälisten musiikin suoratoistopalvelujen käyttöoikeussopimuksista.

Toivomme sivistysvaliokunnan harkitsevan ns. Norjan mallin soveltamisesta Suomessa: tekijänoikeuksien suojatun teoksen esittäminen ja välittäminen lähi- ja etäopetuksessa rajatulle oppijaryhmälle lain nojalla järjestettävässä koulutuksessa tapahtuu yksityisessä piirissä, ja valtio vastaa sopimuksista ja korvauksista keskitetysti oikeuksien haltijoiden kanssa.

Toivomme, että eduskunta huomioi tekijänoikeuslain uudistuksessa oikeudenhaltijoiden lisäksi sivistyksellisiä oikeuksia ja puolustaa koulutuksen järjestäjien mahdollisuuksia käyttää opetuksessa tekijänoikeuksien suojaamia teoksia. Lainsäätäjän tulee löytää tekijänoikeuksien ja sivistyksellisten oikeuksien tasapaino.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantajat toistavat pääsääntöisesti aiemmassa lausunnossa esiin tuotuja seikkoja. Lausunnonantajien ehdotukset koskevat myös muita kuin täydentävässä esityksessä käsiteltyjä pykäläiä, eikä hallituksen esitystä ole tarpeen muuttaa esitetyllä tavalla. Norjan malli ei toimi Suomessa. Valtio kykenee neuvottelemaan vain perus- ja toisen asteen oppilaitosten tarvitsemasta käytöstä. Nyt ehdotettava rajoitussäännös varmistaa, että kaikissa tilanteissa teosta voidaan käyttää direktiivin mukaiseen rajattuun opetuksen havainnollistamiseen. Tilanne paranee siis nykyisestä.

6 a luku Verkkosisällönjakopalvelut

Professori Ojanen 11.1.2023

Täydentävästä esityksestä ilmenevillä perusteilla voidaan myös pääosin yhtyä esityksen verkkosisällönjakopalvelua koskevaan johtopäätökseen siitä, että 6 a luvun sääntelyä verkkosisällönjakopalveluista voidaan pitää tarpeellisenä direktiivien täytäntöönpanemiseksi, sellaisena kuin direktiivien sisältö täsmentyy EU-tuomioistuimen tuomiossa C-401/19, sekä asettaa reunaehdot 6 a luvun säännösten sisällölle ja niiden soveltamiselle.

Samoin voidaan yhtyä esityksen näkemykseen siitä, että säännösten soveltaminen ja mahdollisen tarkemman sääntelyn tarve jää riippumaan EU-tasolla syntyvästä harmonisoivasta oikeuskäytännöstä ja myöhemmistä komission mahdollisista 17 artiklan 4 kohtaa koskevista täydentävistä ohjeistuksista

Nähdäkseni käsillä olevassa sääntely-yhteydessä ei kuitenkaan voida liikaa rakentaa perusoikeuksien välisen tasapainon varmistamista sen varaan, että sääntelyn tulkinnessa noudatetaan asianmukaisia ja riittäviä käytäntöjä, jotka varmistavat käyttäjien asema suojattuja teoksia koskevan laillisen käytön. Ehdotettavaa sääntelyä tulkitsevat ja soveltavat kuitenkin yksityiset tahot, eivätkä niinkään viranomaiset ja muut sellaiset julkisen vallan lukuun laskettavat tahot, jotka ovat päätöksenteossaan perustuslain 2 §:n 3 momentissa lakisidonnaisuudesta ja perustuslain 22 §:ssä perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitteesta säädetyn sekä EU-oikeuden johdosta velvollisia huomioimaan perusoikeudet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet sekä EU:n perusoikeuskirjassa turvatut perusoikeudet.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja esittää, että koska säännöksiä sovelletaan yksityisten välisissä tilanteissa, olisi perusoikeuksien tasapainon varmistamiseksi oltava laissa lisäkriteerejä. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että lisäkriteerien säätäminen ei olisi mahdollista tuomion ja direktiivin säätämän säännösten kokonaisuuden kannalta, sillä perusoikeuksien on toteuduttava paitsi Suomessa myös

EU:n sisämarkkinoilla tasavertaisesti suhteessa EU-tasoiseen sääntelyyn. Jos sananvapautta suojattaisiin enemmän Suomessa, joutuisivat kansalaiset eriarvoiseen asemaan toisten EU-maiden kansalaisten kanssa. Myös yritysten elinkeinovapautta rajoitettaisiin, jos palveluntarjoajat eri EU-maissa joutuisivat liiketoiminnassaan soveltamaan sisämarkkinoilla erilaisia sääntöjä. Tätä ei EU-lainsäätäjä ole tarkoittanut säätäessään direktiivin 17 artiklan mukaisesta uudesta vastuujärjestelmästä. Mikäli perusoikeuksien tasapainon toteutumisesta olisi varmistuttava enemmän kuin mitä ehdotettu direktiivin mukainen järjestelmä edellyttää, olisi lisäkriteerit säädettävä yhteisesti koko EU:n alueella joko komission aloitteesta lainsäädännön muutoksella tai ei-sitovilla ohjeistuksilla.

Professori Mylly 11.1.2023

Täydentävässä HE:ssä ei ole edes pyritty säätämään perustuslakivaliokunnan edellyttämää teoksen satunnaista sisällyttämistä koskevaa käyttäjän oikeutta, joka mahdollistaisi esimerkiksi videon taustalla satunnaisesti ja toisarvoisesti kuuluvan musiikin sisällyttämisen videoon ilman riskiä tekijänoikeuden loukkauksesta. Tällaisen aiemmassa HE-luonnoksessa ehdotetun oikeuden katsottiin olevan myös DSM-direktiivin 17(7) artiklan edellyttämä.

Kokonaisuutena sisällönjakopalveluja koskeva sääntely on epäkelpo. Se ei ole mielestäni toteuttamiskelpoinen ehdotuksen vaarantaessa keskeisten oikeusvaltioperiaatteiden, sananvapauden, taustalla olevan DSM-direktiivin käyttäjille turvaamien oikeuksien, EU:n tuomioistuimen ratkaisun ja perustuslakivaliokunnan lausunnon noudattamisen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja on käsitellyt tätä jo aikaisemmin antamassaan lausunnossa. Satunnaista sisällyttämistä koskevaa tekijänoikeuden rajoitusta ei lainkaan mainita DSM-direktiivissä, eikä se siten ole direktiivin edellyttämä säädös. Teoksen tai muun aineiston satunnainen sisällyttäminen muuhun materiaaliin sisältyy direktiivin 2001/29/EY 5 artiklan 3 kohdan mukaiseen listaan (i-kohta) tekijänoikeuden rajoituksista, jotka jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että lausunnonantaja ei pidä koko 17 artiklan sääntelyä toimivana vaan ”epäkelpona”. Ei ole harvinaista, että jäsenvaltiot eivät lopulta pidä direktiivineuvottelujen lopputuloksesta, jos siinä ei ole riittävästi otettu kyseisen maan esittämiä huolia huomioon. Jäsenvaltio on voinut jopa äänestää direktiivin hyväksymistä vastaan. Siitäkin huolimatta on kyseisen jäsenvaltion saatettava direktiivin jäsenvaltiota velvoittavat säännökset voimaan. **Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, ettei lausunnonantajan koko lakiehdotuksen valmistelun ja käsittelyn ajan jatkunut vastustus anna aiheita muutoksiin.**

Professori Norrgård 10.1.2023

Kokonaisuutena muutetun HE:n tekijänoikeuslain 6 a luku on arvioni mukaan toimiva eri perusoikeudet riittävästi huomioon ottava kokonaisuus, joka panee täytäntöön DSM-direktiivin EU-oikeuden edellyttämällä tavalla. Kannatan muutetun HE:n hyväksymistä tekijänoikeuslain 6 a luvun osalta sellaisenaan.

Gramex 13.12.2022

Täydentävässä esityksessä tehdyt muutokset 6 a luvun sisältöön ovat kannatettavia. Niillä yhtäältä vastataan perustusvaliokunnan lausunnossaan (PeVL 58/2022 vp) esittämiin huoliin ja muutostarpeisiin sekä toisaalta säilytetään uuden kotimaisen sääntelyn sisältö direktiivin vaatimusten mukaisena.

Luovat, Sanasto 8.12.2022, Teosto 9.12.2022

Teoston mukaan verkkosisällönjakopalveluita koskeva 6 a luku on kokonaisuutena toimiva ja toteuttaa kansallisen sääntelyn artiklan 17 edellyttämällä tavalla sekä EU:n jäsenvaltioiden yleisen linjan mukaisesti. [...]

Täydentävällä hallituksen esityksellä (HE 313/2022 vp) vastataan perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 58/2022 vp) esitettyihin huoliin 6 a luvun vaikutuksista verkkosisällönjakopalveluiden käyttäjien sananvapauden käyttämiseen ja eri perusoikeuksien välisen tasapainon toteutumiseen.

On muistettava, että DSM-direktiivin 17 artiklan säätämisen perusteena on ollut verkkosisällönjakopalveluiden oikeudelliseen asemaan liittyvä epävarmuus ja siitä johtuva tekijöiden heikko neuvotteluasema suhteessa tällaisiin teosten hyödyntäjiin. Sääntelyn ensisijaisena tarkoituksena on siis ollut parantaa *tekijöiden asemaa* suhteessa verkkosisällönjakopalveluihin. Tämä lähtökohta jäi perustuslakivaliokunnan tarkastelussa vähälle huomiolle.

Täydentävässä hallituksen esityksessä on seikkaperäisesti arvioitu unionin tuomioistuimen 26.4.2022 antaman tuomion (C-401/19; Puola-tuomio) sekä sen valossa tulkitun direktiivin 17 artiklan merkitystä suhteessa 6 a lukuun ja tehty tähän analyysiin perustuvat korjausesitykset lakiesityksen 55 e ja 55 f §:iin.

APFI 12.12.2022

Täydentävän esityksen 6 a luku verkkosisällönjakopalveluista on tasapainoinen ja linjassa DSM-direktiivin kanssa. Huomiot Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiosta C-401/19 ovat perusteltuja. DSM-direktiivin 17 artikla on kokonaisuus, jossa palveluntarjoajien, käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden oikeudet ja edut ovat tasapainossa. Kokonaisuudesta ei voida erottaa osia (eikä siihen voi lisätä osia) ilman että artiklan pääsisältö ja oikeuksien muuttuu.

55 c § Palveluntarjoajan vastuu ja vastuuvapaus

Professori Ojanen 11.1.2023

EU-tuomioistuimen tuomio C-401/19 nähdäkseni myös havainnollistaa ja perustelee sitä, että 6 a luvun sääntelyä olisi perusteltua vielä täydentää sellaisella säännöksellä, jotka varmistaisivat palveluntarjoajan 55 c §:n 1 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden laillista käyttöä. Tässä yhteydessä on korostettava, että tällaisten laillista käyttöä turvaavien sääntöjen ja periaatteiden merkitys on keskeinen käsillä olevassa sääntely-yhteydessä, ja niiden säätäminen loisi edellytyksiä sananvapauden ja tiedonvälityksen vapauden sekä eri perusoikeuksien välisen tasapainon tosiasialliselle toteutumiselle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö:

Direktiivi ja Puolan tuomio kuvaavat 17 artiklan mukaisen uuden vastuujärjestelmän eri elementit ja niitä koskevat ehdot perusoikeuksien tasapainon kannalta. Lopuksi tuomion kohdassa 98 todetaan,

että järjestelmän on katsottava olevan tasapainossa EU:n perusoikeuksien kannalta, ja lisäksi kohdassa 99 todetaan, että perusoikeuksien tasapainon olisi toteuduttava myös säännösten soveltamisen tilanteissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, ettei direktiivi salli lisätä minkäänlaisia lisäкитеereitä sananvapauden toteutumiseksi. Alkuperäisessä hallituksen esityksessä oli Ruotsin lakiehdotusta vastaava säännös siitä, että ”automaattisia estämiskeinoja saisi käyttää vain, mikäli on suurella todennäköisyydellä kyse tekijänoikeuden loukkauksesta”. Tämän säännöksen Ruotsin eduskunta hyväksyi joulukuussa 2022.

55 e § Teosten laillinen käyttö palvelussa

Professori Norrgård 10.1.2023

Muutetun HE:n 55 e §:n 1 momentin viimeisen virkkeen poistaminen on lähinnä kosmeettinen muutos. Perustuslakivaliokunnan kannan mukaisesti kannatan kuitenkin virkkeen poistamista. En sinänsä pidä alkuperäistä virkettä sekaannusta aiheuttavana, mutta oikeudellisesti saavutetaan sama lopputulos – eli että rajoitussäännökset soveltuvat tavanomaiseen tapaan – myös ilman virkettä. Kyseessä oli virke, joka ikään kuin selitti mitä edellisellä virkkeellä muun muassa tarkoitetaan.

Professori Mylly 11.1.2023

Ehdotetun 55 e §:n 1 momentin viimeinen virke, joka sisältää teosten laillisen käytön osalta viittaukset sitaattia ja parodiaa koskeviin pykäliin, poistettaisiin esityksen mukaan tarpeettomana. Tämä on perusteltua. Muutosten jälkeen momentissa tarkoitetun laillisen käytön piiriin kuuluisivat kaikki suojatut teokset, joita käytetään minkä tahansa tekijänoikeutta rajoittavan tekijänoikeuslain säännöksen perusteella. Kohtaan jää kuitenkin ongelma, jonka olen identifioinut liitteenä olevassa lausunnossani perustuslakivaliokunnalle: viittaus tekijältä saatuun lupaan puuttuu. Tällaiset luvat ovat yleisiä laajalle levinneessä *Creative Commons* -lisensioinnissa. Ilman mainintaa laissa palveluntarjoajan vastuu saattaisi olla mahdollinen, vaikka lain perustelujen ja DSM-direktiivin mukaan tähän ei ole pyritty.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantajan väite siitä, että viittaus tekijältä saatuun lupaan puuttuu, ei pidä paikkaansa. Ehdotetun 55 e §:n ensimmäinen lause viittaa sellaisten teosten käyttöön, ”jotka eivät loukkaa tekijänoikeutta”. Tämä sisältää myös ne teokset, joihin on saatu lupa, sekä teokset, jotka eivät koskaan ole olleet tai eivät enää ole tekijänoikeudella suojattuja.

TTVK 20.12.2022

Täydentävällä hallituksen esityksellä esitetään muutoksia uusiin 55 e ja 55 f §:in perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 58/2022 vp) johdosta. Kyseiset muutokset lähentävät sääntelyä entisestään direktiiviin ja huomioivat asianmukaisesti Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) asiassa C-401/19 (Puola) antaman tulkintaohjeistuksen. Täydentävässä hallituksen esityksessä analysoidaan (s. 14–16) tuomion vaikutukset ja johtopäätökset oikein. Kuten EUT totesi, unionin lainsäätäjä on liittänyt jo itse direktiivissä palveluntarjoajien velvollisuuteen takeita, joilla varmistetaan palvelun käyttäjien sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta koskevan oikeuden noudattaminen sekä oikeudenmukainen tasapaino em. oikeuden sekä immateriaalioikeuksien välillä (tuomion kohta 98). Palveluiden käyttäjien oikeuksien toteutumista suojataan siis jo direktiiviin sisäankirjoitettuna usein eri tavoin.

Näin ollen esitetyt muutokset, jotka varmistavat voimaansaattamisen direktiivin ja Puola-tuomion mukaisuuden, vastaavat myös perustuslakivaliokunnan huoleen sananvapauden paremmasta huomioimisesta.

Direktiivin 17 artiklan 7 kohdassa säädetään, ettei palveluntarjoajien ja oikeudenhaltijoiden yhteistyö saa johtaa siihen, että estetään laillisia sisältöjä. Tämä on EUT:n mukaan palveluntarjoajille säädetty täsmällinen tulostavoite (tuomion kohta 78). Täydentävässä hallituksen esityksessä tämän kohdan täsmennetään tarkoitettavan paitsi palveluntarjoajan käytäntöjä, myös sen käyttämiä menettelyjä, ja kohtaan on lisätty vielä erikseen viittaus tekijänoikeuden rajoituksiin. 55 e §:n 1 momentin viimeinen virke on perustuslakivaliokunnan ehdottamalla tavalla poistettu. On selvää, että muutokset tiukentavat edellytyksiä automaattisten estämiskeinojen käytölle perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että täydentävässä esityksessä ei ole lisätty kriteerejä tai takeita sananvapauden toteutumiselle vaan on arvioitu, että ne toteutuvat soveltamalla 17 artiklan mukaisen vastuujärjestelmän eri elementtejä kokonaisuutena.

Teosto 9.12.2022

55 e ja 55 f §:iin ehdotetut muutokset varmistavat perusoikeuksien tasapainon toteutumisen 6 a luvun mukaisessa sääntelyssä ja vastaavat perustuslakivaliokunnan esittämään huoleen

Esityksessä on huolellisesti analysoitu direktiivin 17 artiklaa koskevan unionin tuomioistuimen 26.4.2022 antaman tuomion (C-401/19; Puola-tuomio) merkitystä suhteessa 6 a lukuun ja tehty analyysiin perustuvat korjausesitykset lakiesityksen 55 e ja 55 f §:iin. **Pidämme ehdotettuja pykälämuutoksia asianmukaisina ja kannatamme niitä.**

APFI 12.12.2022, Luovat 8.12.2022

Alkuperäisestä 55 e §:n 1 momentista ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi viittaus sitaattia ja parodiaa koskeviin pykäliin. Muutos on luonteeltaan tekninen mutta perusteltu. **Kannatamme ehdotusta.**

55 f § Toimenpiteet laillisen käytön varmistamiseksi

Professori Ojanen 11.1.2023

EU-tuomioistuimen tuomion C-401/19 kohdasta 86 muun ohella ilmenee tuomioistuimen jo aiemmin todenneen, että ”suodatusjärjestelmä, joka ei ehkä riittävästi erota toisistaan laitonta ja laillista sisältöä, minkä vuoksi sen käyttöönotto vois johtaa laillisen sisältöisen viestinnän estämiseen, olisi yhteensopimaton perusoikeuskirjan 11 artiklassa taatun sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta koskevan oikeuden kanssa eikä kunnioittaisi sen ja immateriaalioikeuden välistä oikeudenmukaista tasapainoa.” EU-tuomioistuin on korostanut tältä osin, että ”vastaus kysymykseen lähetyksen laillisuudesta riippuu myös tekijänoikeudesta tehtyjen sellaisten laillisten poikkeusten soveltamisesta, jotka vaihtelevat jäsenvaltiosta toiseen. Lisäksi tietyt teokset saattavat olla tietyissä jäsenvaltioissa vapaasti käytettävissä tai kyseessä olevat tekijät ovat saattaneet laittaa ne verkkoon ilmaiseksi” (ks. vastaavasti tuomio 16.2.2012, SABAM, C-360/10, EU:C:2012:85, 50 ja 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

Lakiehdotuksen 6 a luvun sääntelyä – käytännössä sen 55 f §:ää – olisi perusteltua täydentää säännöksellä, jolla nimenomaisesti kiellettäisiin sellainen suodatinjärjestelmä tai palvelun tarjoajan muut käytännöt ja menettelyt, jotka eivät erota toisistaan riittävästi laillista ja laitonta sisältöä. Tässä yhteydessä on huomioitava,

että perustuslakivaliokunta totesi jo alkuperäisestä esityksestä antamassaan lausunnossa, että edellytyksiä automaattisten estämiskeinojen käytölle 55 f §:ssä tulee perustuslain 12 §:stä johtuvista syistä tiukentaa (PeVL 58/2022 vp, kappale 16).

Lisäksi olisi syytä harkita lakiehdotuksen 6 a luvun sääntelyn – esimerkiksi sen 55 § f §:n – täydentämistä sellaisella lainsoveltamista ohjaavalla säännöksellä, jossa nimenomaisesti säädettäisiin siitä, ettei 6 a luvun säännöksiä sovellettaessa sananvapauteen ja tiedonvälityksen vapauteen saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä ottaen huomioon sananvapauden merkitys kansanvaltaisessa oikeusvaltiossa sekä tarve oikeudenmukaiseen tasapainoon eri oikeuksien välillä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja tuo esiin tärkeän näkökohdan, joka valiokunnan tulisi ottaa huomioon mietinnössään, nimittäin direktiivin edellytykset palveluntarjoajan käyttämiä teknologioita koskien. Puolan tuomiossa tekijän omaisuuden suojan varmistamiseksi säädettiin uudesta vastuujärjestelmästä mutta jätettiin palveluntarjoajan valittavaksi ne teknologiat, jotka se ottaa käyttöön vastuujärjestelmän toteuttamiseksi. Tällä tavoin palveluntarjoajille annettiin elinkeinovapauden toteutumisen edellyttämää liikkumavaraa velvoitteiden toteuttamiseksi.

Direktiivi edellyttää kuitenkin, ettei palveluntarjoajan ja oikeudenhaltijan yhteistyö saa johtaa laillisen sisällön estämiseen. Jotta myös sananvapaus toteutuu, **opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo**, että valiokunta voisi korostaa sitä, että käytettävän teknologian olisi kyettävä tunnistamaan laillisen ja laittoman ero riittävällä tavalla. Tämä voisi tapahtua tunnistajien ja sisällöntunnistusteknologian yhdistelmiä hyödyntämällä. Myös valtion tulisi tukea tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittämistä kaikilla luovilla aloilla.

Professori Norrgård 10.1.2023

Kannatan, että viittaus automaattiseen estämiseen poistetaan. Viittauksen poistaminen on paitsi sallittua myös ennakkollisen estämisen toimivuuden kannalta todennäköisesti ainoa mahdollisuus ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan kanta. Käytännössä viittauksen poistaminen tarkoittaa, että kynnyksen korkeus jätetään tulevan EUT-oikeuskäytännön (ja mahdollisen EU-komission ohjeistuksen) varaan. Kynnyksen korkeus on joka tapauksessa EU-oikeudellinen kysymys, jota kansallinen lainsäätäjä tai tuomioistuin ei lopullisesti voi ratkaista.

Automaattisen estämisen kynnykseen liittyvä ongelma näkyy myös olevan varsin teoreettinen. Keskusteluisani ulkomaisten kollegojen kanssa en ole kuullut, että automaattisen estämisen kynnys olisi herättänyt juurikaan keskustelua sisäläisten jo voimaansaatettujen säännösten osalta. Myös muutetussa HE:ssä on huomioitu estokysymyksen teoreettisuus ja muiden maiden kokemukset (s. 8). Keskustelu automaattisen estämisen kynnyksestä tuntuukin sen vuoksi hieman ylimitoitetulta.

Uudeksi 55 f §:n 2 momentiksi esitetään viittausta yleiseen seurantakieltoon, joka perustuu suoraan DSM-direktiivin 17 artiklan 8 kohtaan. Tämän momentin lisääminen ei ole ongelma.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja vahvistaa opetus- ja kulttuuriministeriön käsityksen perustuslakivaliokunnan vaatimuksesta, käytännön seurauksesta ja myös kokemuksesta, ettei sananvapautta ole havaittu loukatun niissä maissa, joissa direktiivin mukaiset säännökset on saatettu voimaan.

Professori Mylly 11.1.2023

Täydentävä HE on erityisesti verkkosisällönjakopalveluiden vastuusäätelyn osalta epämääräisempi kuin aiempi HE 43/2022 vp:n mukainen säätely. Se nojaa 55 f §:n osalta (s. 6, 11 ja 13) katteettomaan uskoon teknologioiden, tekijänoikeusinfrastruktuurin ja metadatan kehittymisestä joskus tulevaisuudessa sellaiseksi, että ehdotettuun säätelyyn nyt jätetyt ongelmat tuolloin poistuisivat, kun teknologia kuvitellusti kykenee ratkomaan tekijänoikeutta koskevia vaikeita tulkinta- ja tosiasiakysymyksiä. Esimerkiksi metadatan ja sitä koskevan tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittyminen ei näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa mahdollista esimerkiksi rajoituksiin perustuvan käytön tunnistamista, toisin kuin esityksessä (s. 11) todetaan.

Säätelyn puuttuminen keskeisiltä osiltaan ja taustalla vaikuttava sisällönjakopalvelun vastuu tekijänoikeudesta johtavat EU:n tuomioistuimen ja perustuslakivaliokunnan kieltämään lopputulokseen: liialliseen algoritmiseen ennakkosensuuriin, jossa tekijänoikeusvastuun välttääkseen sisällönjakopalvelut yhteistyössä tekijänoikeuden haltijoiden kanssa poistavat varmuuden vuoksi merkittävän osan myös sellaisesta tekijänoikeutta hyödyntävästä sisällöstä, joka tapahtuu laillisesti tekijänoikeuden rajoitussäännösten puitteissa.

Tämä on vastoin DSM-tekijänoikeusdirektiivin 17(7) artiklaa ja EU:n tuomioistuimen auktoritatiivista tulkintaa siitä edellä mainitussa ratkaisussa, jossa tulkittiin myös sananvapausperusoikeutta tässä asiayhteydessä.

Ratkaisu ei ole linjassa perustuslakivaliokunnan lausunnon kanssa, jossa edellytetään näiltä osin sananvapauden paremmin turvaamaa säätelyä, eikä höttöisten perusteluiden lisäämistä ja viittauksia tuleviin teknologioihin, tekijänoikeusinfrastruktuuriin ja metadataan. Perustuslakivaliokunnan lausunnon kappaleeseen 16 sisältyvässä 1. ponnassa, joka koskee sananvapauden toteutumista automaattisia estämiskeinoja käytettäessä, todetaan: *"Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan edellytyksiä automaattisten estämiskeinojen käytölle 55 f §:ssä tulee perustuslain 12 §:stä johtuvista syistä tiukentaa. Jos ehdotettu säätely ei ole EU-lainsäädännössä edellytettyä, tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä."*

Täydentävässä esityksessä (s. 4) on virheellisesti ja harhaanjohtavasti todettu näiltä osin, että valiokunnan lausunnossa edellytetään, että täydentävässä esityksessä säädetään automaattisten estämiskeinojen tiukennuksista, *"mikäli direktiivi niitä edellyttää"*. Näin lausunnossa ei todeta, vaan siinä edellytetään, että tiukennus on säädettävä, ellei juuri aiempi ehdotus olisi direktiivin vaatima. Koska se ei ole, tiukennus on toteutettava.

Samalla sivulla täydentävässä esityksessä myös virheellisesti väitetään, että edellä mainitussa EU:n tuomioistuimen ratkaisussa automaattisten tunnistamis- ja suodatusvälineiden käyttö on sallittu *mutta niiden käyttö on jätetty palvelun tarjoajan harkintaan* (tuomion kohta 54).

Mainitussa tuomion kohdassa tuomioistuin vain toteaa julkisasiamiehen ratkaisuehdotukseen viitaten sen käytännöllisen tosiasian, että voidakseen suorittaa direktiivin 17(4) artiklan mukaisen ennakkovalvonnan, palveluntarjoajien on ladattujen tiedostojen määrän ja kyseessä olevan suojatun aineistotyyppin mukaan *pakko turvautua automaattisiin tunnistamis- ja suodatusvälineisiin*. Tuomion kohta liittyy siten vain sen toteamiseen, että algoritmiperustaiset ennakolliset valvontajärjestelmät muodostuvat käytännössä välttämättömäksi. Tämä toteamus ei millään tavalla jätä niiden käyttöä palvelun tarjoajien vapaaseen harkintaan, vaan päinvastoin, kuten tuomion myöhemmistä osista ilmenee, tällaisten järjestelmien käyttöä koskevat tiukat oikeudelliset ja sananvapauteen kytkeytyvät vaatimukset.

Tuomion 67 kohdassa tuomioistuin toteaa, että kyseisessä säännöstyössä on erityisesti mainittava, missä olosuhteissa ja millä edellytyksillä tällainen toimenpide (automatoitu ennakollinen esto) voidaan toteuttaa,

jotta taataan, että puuttuminen rajoittuu täysin välttämättömään. Tarve tällaisista takeista on tuomioistuimen mukaan tärkeä varsinkin silloin, kun oikeuksiin puuttuminen johtuu automaattisesta menetelmästä. Edelleen tuomiosta ilmenee, että käyttäjien oikeudet turvaavassa 17(7) artiklassa on kyse 'täsmällisestä tuloksesta, joka on saavutettava' (k. 78).

On hätkähdyttävää lukea hallituksen esityksestä, jossa pitäisi ehdottaa pykäläiä ja antaa niille perustelut, että pääpaino on 'sääntelyn tulkinnassa eikä direktiivin mukaisen sääntelyn sisällössä pykälätasolla' (s. 6).

Esityksen mukaan (s. 13) perustuslakivaliokunnan esittämä huoli perusoikeuksien epätasapainosta poistuu varmistamalla, että myös sääntelyn tulkinnassa noudatetaan sellaisia käytäntöjä ja menettelyjä, joilla käyttäjien asema suojattuja teoksia koskevan laillisen käytön osalta tosiasiaassa varmistetaan. Toisin sanoen ratkaisuna on ongelman siirtäminen lain soveltamisvaiheeseen ilman mitään todellisia oikeudellisia kriteereitä, jotka mahdollistaisivat palveluntarjoajille ennakollisten automatisoitujen estojen toteuttamisen tavalla, joka ei johda niiden omaan vastuuseen, mutta turvaa samalla käyttäjien oikeudet ja sananvapauden toteutumisen.

Ehdotetun 55 f §:n 1 momenttia muutettaisiin siten, että siinä mainittaisiin palveluntarjoajan käytäntöjen lisäksi myös palveluntarjoajan käyttämät menettelyt. Tällä semanttisella lisäyksellä ei ole mitään käytännön merkitystä, eikä se siten poista sananvapauteen liittyviä ongelmia, jotka identifioitiin perustuslakivaliokunnan edellä mainitussa lausunnossa.

Myöskään yleisen seurantavelvoitteen kiellon toisintaminen laissa ei ratkaise mitään ongelmia näiltä osin. Sääntely on kyttävä muotoilemaan siten, että siinä otetaan huomioon yleisen seurantavelvoitteen kiello

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja tulkitsee niin direktiiviä kuin Puolan tuomiota, kuten myös perustuslakivaliokunnan lausuntoa, merkittävästi eri tavoin kuin muut lausunnonantajat. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, ettei ole tarvetta muuttaa ehdotettuja säännöksiä.

Teosto 9.12.2022

TekL 55 e ja 55 f §:iin ehdotetut muutokset varmistavat perusoikeuksien tasapainon toteutumisen 6 a luvun mukaisessa sääntelyssä ja vastaavat perustuslakivaliokunnan esittämään huoleen.

Esityksessä on huolellisesti analysoitu direktiivin 17 artiklaa koskevan unionin tuomioistuimen 26.4.2022 antaman tuomion (C-401/19; Puola-tuomio) merkitystä suhteessa 6 a lukuun ja tehty analyysiin perustuvat korjausesitykset lakiesityksen 55 e ja 55 f §:iin. kannatamme **Pidämme ehdotettuja pykälämuutoksia asianmukaisina ja kannatamme niitä.**

Gramex 13.12.2022

Perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan (kohta 16, PeVL 58/2022 vp), että sen käsityksen mukaan edellytyksiä automaattisten estämiskeinojen käytölle 55 f §:ssä tulee perustuslain 12 §:stä johtuvista syistä tiukentaa. Täydennetyssä hallituksen esityksessä näin ei ole tehty, vaan kyseisen säännöksen 1 momenttia on muokattu lisäämällä palveluntarjoajan menettelyt ja viittaamalla edelliseen pykälään, minkä lisäksi automaattisia estämiskeinoja koskeva 2 momentti on korvattu verkkosisältöjen yleisellä seurantakiellolla. Kyseinen yleinen seurantakiello on peräisin DSM-direktiivistä. Vastaava säännös löytyy myös sähkökauppadirektiivin (2000/31/EY) 15 artiklasta, jossa säädettiin yleisen valvontavelvollisuuden kiellosta. Kyseistä säännöstä ei koskaan otettu pykälänä kotimaiseen lakiin, kun sähkökauppadirektiivi saatettiin voimaan Suomessa. Tätä

vasten on yllättävää, että nyt ehdotetaan vastaavaa asiaa koskevan DSM-direktiivin säännöksen ottamista lakiin.

Neogames 21.12.2022

Täydentävä hallituksen esitys (HE313/2022 vp) poistaa suoran viittauksen automaattisten estämiskeinojen käyttöön ja jättää ongelman oikeuskäytännön ja komission ohjeistusten ratkaistavaksi -- Automaattisiin estämiskeinoin kohdistuvat ongelmat tulevat täydentävässä hallituksen esityksessä asianmukaisella ja riittävällä tavalla kierrettyiksi. Lisäksi täydentävä hallituksen esitys jättää alkuperäistä luonnosta enemmän pelivaraa niiden yleiseurooppalaisten vakiintuneiden käytäntöjen ja menettelyiden markkinavetoiselle muodostumiselle, joilla verkkoalustapalvelut tasapainottavat teosten laillisen käytön varmistamisen niiden laittoman käytön estämisen kanssa.

Luovat 8.12.2022, APFI 12.12.2022,

[Täydentävässä hallituksen esityksessä] alkuperäistä 55 f §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä mainittaisiin palveluntarjoajan käytäntöjen lisäksi myös palveluntarjoajan käyttämät menettelyt ja että siihen lisättäisiin viittaus 55 e §:ään. Lisäksi ehdotetaan poistettavaksi alkuperäisen 2 momentin säännös automaattisten estämiskeinojen käytön edellytyksistä ja sen tilalle lisättäväksi viittaus, jonka mukaan 6 a luvun säännösten soveltaminen ei saa johtaa verkkosisältöjen yleiseen seurantaan. Kannatamme molempia ehdotuksia.

Google 10.1.2022

On tervetullutta, että hallituksen täydentävässä esityksessä ehdotetaan 55 f 2 momentin poistoa sekä selvennetään säännös, jonka mukaan 6a luvun säännösten soveltaminen ei saa johtaa verkkosisältöjen yleiseen seurantaan.

Keskuskauppakamari 13.12.2022

Samoin riittävää ei mielestäni ole kyseisen säännöksen 1 momentin osalta se, että teoksen käyttöä rajoitus-säännöksen nojalla perustellaan metadatalle seuraavasti: "Laillisen käytön varmistamiseksi palveluntarjoajan menettelyjen mukaan lukien käytössä olevien teknisten ratkaisujen avulla olisi suhteellisuusperiaate huomioon ottaen voitava tunnistaa rajoituksiin perustuva käyttö esimerkiksi sisältöä koskevan metadatan avulla" (HE 313/2022 vp, s.11). On todettava, että perustelut jäävät varsin hämäräksi. Metadata koskee tietoa teoksesta, kuten tietoa tekijästä, valmistusvuodesta ja lisenssiehdoista. Miten metadatan avulla verkkosisällönjakopalvelu voisi tunnistaa teoksen rajoitussäännökseen, kuten sitaattiin, perustuvan käytön?

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Lausunnonantaja nostaa esiin seikan, joka liittyy kiinteästi tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämiseen. Suomi on tämän kehitystyön pioneeri ja siksi onkin erikoista, ettei lausunnonantaja ole asiaan perehtynyt, vaikka työ on ollut avointa ja kaikki ovat saaneet osallistua kehitystyöhön. [OKM:n tekijänoikeusinfraa koskevasta hankeikkunasta](#) ilmenee, että metadatalle eli tiedolla tekijänoikeudesta tarkoitetaan myös teosta koskevia käyttötietoja rajoitussäännösten nojalla. Sivuston vaikutukset ja hyödyt -kohdassa todetaan: *"Työllä lisätään kaikkien toimijoiden ml. yri-*

tysten ja tekijöiden osaamista ja ymmärrystä luotettavan datan merkityksestä tekijänoikeusjärjestelmän toimivuudessa digitaalisessa ympäristössä, ottaen huomioon niin liiketoiminnan näkökohdat, tekijöiden mahdollisuudet ansaita tuloa ja saada tunnustusta luovasta työstä kuin mahdollisuudet saada saatavilleen ja käyttää teoksia yksinoikeutta rajoittavissa laissa säädetyissä tilanteissa.”

Lausunnonantajan kysymykseen, siitä, miten verkkosisällönjakopalvelu voisi tunnistaa rajoitussäännöksen, on todettava, että tällöin kyse on tiedosta, jonka käyttäjä on lisännyt tiedoston metadataan. Jotta metadatatassa olevan tiedon hyödyntäminen olisi mahdollista, tarvitaan sitä tukeva infrastruktuuri, jossa sovitaan yhteiset vähimmäissäännöt tiedolle. Esimerkiksi 17 artiklassa todetaan, että palveluntarjoajan on ilmoitettava käyttäjälle, että tällä on oikeus käyttää teoksia rajoitussäännöksen nojalla. Lisäksi palveluntarjoajan ja tekijän välinen yhteistyö ei saa johtaa laillisen käytön estämiseen. Nämä kaksi direktiivin edellytystä yhdessä muodostavat perusteen mainitulle kirjaukselle täydentävän hallituksen esityksessä (s. 11).